

Türk Bankacılık Sisteminde Şube ve Personel Performansı: Mülkiyet Yapısına Göre Bir İnceleme*

Performance of Branch and Employee in Turkish Banking System: A Study According to the Ownership Structure

M. Esra ATUKALP¹

Orcid no: 0000-0001-8412-1448

ÖZET

Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankaları; faaliyet politikaları, ekonomik koşullar, bu koşullara verdikleri tepkiler, müşterilerinin algı ve tercihleri doğrultusunda gösterdikleri faaliyetler sonucunda birbirlerinden farklı performans sergilemektedirler. Çalışmanın amacı mevduat bankalarının mülkiyet yapılarına göre, aktif, kredi, mevduat ve net kâr bakımından şube ve personel performanslarını incelemek ve aralarında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını tespit etmektir. Bankalar önce mülkiyet yapısına göre banka, şube, personel sayısı ile aktif, kredi, mevduat payları temelinde incelenmiştir. Amaç doğrultusunda 2003-2015 döneminde şube, personel oranları hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada daha sonra Kruskal-Wallis Testi ile bankaların mülkiyet yapıları itibarıyla şube ve personel başına aktif/kredi/mevduat/net kârları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Hangi mülkiyet grupları arasında farklılık olduğunun tespitinde de ikili karşılaştırma yapmak üzere Mann-Whitney U Testinden yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk bankacılık sistemi, mevduat bankaları, mülkiyet, şube performansı, personel performansı

ABSTRACT

Deposit banks operating in Turkish banking system show different performance from each other as a result of activities that shown in line with economic conditions, reactions given to these conditions, perceptions and preferences of customers. Aim of this study is to examine branch and employee performance according to the ownership structure with regard to the asset, credit, deposit and net profit of deposit banks and to determine whether there is a significant difference between them. Before banks was investigated based on the number of bank, branch, employee and based on asset, credit, deposit share according to ownership. In line with purpose of study, branch and employee ratios was calculated in 2003-2015 period and assessment was made. Then, it was determined with Kruskal-Wallis Test that there is a difference between bank' assets/loans/deposits/net profits per branch and per employee according to ownership. The Mann-Whitney U Test was used to make a binary comparison in determining which property groups differed.

Keywords: Turkish banking system, deposit banks, ownership, branch performance, employee performance.

1. GİRİŞ

Fon arz ve talebine aracılık fonksiyonunu üstlenen bankalar finans sisteminin en önemli kurumlarından- dır. Bankaların verimli bir şekilde çalışması, bankacılık sektörü ve ekonomik istikrar açısından önemlidir. Bankaların ülke ekonomisi açısından önemi kadar, ülke ekonomisinin de bankaları etkilemesi kaçınılmazdır. Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankalar tarihsel sürecinde önemli noktalardan geçmiş ve sonucunda da yeni düzenlemeler ve yapılanmalar yaşamıştır.

Ülkelerarası ticaretin ve doğrudan yabancı yatırımların artması ile bunlara eşlik eden finansal

serbestleşme süreci ve teknolojik gelişmeler, bu süreç çerçevesinde uluslararası finansal yatırımların artmasına neden olmuştur. Söz konusu etkenler uluslararası bankacılık faaliyetlerinin gelişmesini sağlayarak yabancı bankacılığın önemini artırmıştır.

Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankaları; faaliyet politikaları, ekonomik koşullar, bu koşullara verdikleri tepkiler ve ayrıca müşterilerinin algı ve tercihleri doğrultusunda gösterdikleri faaliyetler sonucunda birbirlerinden farklı performans sergilemektedirler.

Bu çalışmanın amacı Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankalarının mülkiyet

yapıları itibariyle aktif, kredi, mevduat ve net kâr bakımından şube ve personel performanslarını incelemek ve aralarında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını tespit etmektir. Bu doğrultuda mülkiyetin söz konusu performans göstergeleri üzerindeki belirleyiciliği ele alınmış olacaktır. Çalışmada, sektörde faaliyet gösteren mevduat bankaları 2003 ila 2015 yılları arasında şube ve personel bazlı verimlilik oranları açısından incelenmiş; bu kapsamda kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar için şube ve personel performansını ortaya konularak bir durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada ayrıca bankaların söz konusu performans göstergelerinde mülkiyet yapısı bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığı da analiz edilmiştir.

Bankacılık sektöründe uygulanan Yeniden Yapılandırma Programı'nın etkisi, sektörde önemli iyileşmelerin yaşanmasını sağlamıştır. İnceleme dönemi, Yeniden Yapılandırma Programı'nın etkisinin söz konusu olduğu ve sektöre yabancı sermayenin ilgisinin arttığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Çalışmada 2003-2015 döneminde Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankaları sermaye yapılarına göre kamu, özel ve yabancı bankalar olarak sınıflandırılarak incelenmiştir.

Çalışma, girişten sonra üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda mülkiyet yapısına göre banka grupları, banka, şube ve personel sayısı, istihdam payları ile mevduat bankaları toplamı içinde sahip oldukları aktif, kredi ve mevduat payları itibariyle ele alınmıştır. Çalışmada daha sonra, literatür incelemesine yer verilmiş; mülkiyet yapılarına göre söz konusu banka gruplarının şube ve personel performansları, oranlar yardımıyla incelenmiştir. Şube ve personel bazlı oranlar incelenirken şube ve personel başına aktif, sunulan kredi, toplanan mevduat ve elde edilen net kâr incelenmiştir. Daha sonra şube ve personel bazlı performans göstergeleri bakımından mülkiyet yapısına göre anlamlı bir farklılığın mevcudiyetinin analizine yer verilmiştir.

Tablo 1: Mevduat Bankalarının Sayısı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Ö	18	18	17	14	11	11	11	11	11	12	11	11	9
F	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Y	13	13	13	15	18	17	17	17	16	16	17	19	21
T	36	35	34	33	33	32	32	32	31	32	32	34	34

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Banka, Şube ve Personel Bilgileri (TBB, 2016a) verilerinden derlenmiştir. K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam.

2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE MEVDUAT BANKALARININ TEMEL GÖSTERGELERİ

Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren mevduat bankalarının sektördeki konumları ele alınırken, banka sayısı, şube sayısı, personel sayısı, istihdamdaki payı gibi finansal olmayan büyüklükler ile aktif, mevduat ve kredi gibi finansal büyüklükler açısından mevduat bankaları geneli içindeki payları incelenmelidir.

2.1. Banka Sayısı

1990'lı yıllarda bankalar için hazineyi finanse etmenin, kredi riskini almaya göre daha avantajlı görülmesi özel sektörün krediye erişimini güçleştirmiştir. Kamunun aşırı borçlanma gereği sonucu tasarruf yatırım dengesinin bozulmuş ve tasarruflar daha çok kısa vadeli devlet borçlanma kâğıtlarına yönelmiştir. Kısa vadeli toplanan fonları, bağlı olduğu grubun uzun vadeli, yüksek riskli projelerine aktaran bankalar ise yaşanan finansal bunalım dönemlerini atlatabilerek sistem dışına çıkmışlardır (Yayla vd., 2005: 35). 1990-2002 yılları arasında sektördeki mevduat bankası sayısında azalma olmuştur.

Geçmiş sürecinde söz konusu değişimi yaşayan Türk bankacılık sistemi için Tablo 1'de 2003-2015 yılları arasında faaliyet gösteren mevduat bankası sayıları verilmektedir. Tablo 1'de de görüldüğü gibi, ele alınan dönemde mevduat bankası toplam sayısında ve özel banka sayısında azalma gözlenmiştir. Yabancı sermayeli bankaların sayısı araştırma kapsamında ele alınan yıllar itibariyle ilk yıllarda değişmemiş, 2006 ve 2007 yılında artmış, sonrasında ise azalış ve artışlar yaşanmıştır. Yabancı banka sayısı 2013 yılından itibaren sürekli artmıştır. Sistemde banka sayılarında söz konusu olan değişiklikler, bankaların faaliyetlerinin son bulması, satın almalar ve birleşmeler gibi nedenler sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde bulunan Pamukbank, 2004 yılında Türkiye Halk Bankası'na devredilmiştir.

Deutsche Bank, 2004 yılında mevduat kabul etme yetkisi alarak kalkınma ve yatırım bankaları grubundan yabancı sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. Credit Lyonnais S.A. ise aynı yıl Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'ye devredilmiştir (TBB, 2016b). Bu gelişmeler sonucunda TMSF bünyesinde yer alan banka sayısı azalmış, ancak diğer banka gruplarında yer alan banka sayısında değişme olmamıştır.

Özel sermayeli mevduat bankası olan Türk Dış Ticaret Bankası 2005 yılında Fortis Bank unvanını alarak yabancı banka grubuna geçmiştir. Yabancı banka olarak faaliyet gösteren Bnp-Ak Dresdner Bank, Ak Uluslararası Bankası A.Ş unvanı ile özel banka grubuna geçmiş ve daha sonra Akbank'a devredilmiştir (TBB, 2016b). Bunun sonucunda yabancı sermayeli banka sayısı değişmezken, özel banka sayısı ve mevduat bankası toplam sayısı azalmıştır.

Finansbank'ın ve Denizbank'ın 2006 yılında hisse devri sonucu yabancı banka grubuna geçmesi ve Koçbank'ın Yapı kredi Bankası'na devri sonucu (TBB, 2016b) özel banka sayısı 3 azalırken, yabancı banka sayısı 2 artmıştır. Bunun sonucu olarak da mevduat bankası toplam sayısı azalmıştır.

Özel banka olan Tekfen Bank (Eurobank Tekfen), MNG Bank (Turkland Bank) ve Oyak Bank (ING Bank) mülkiyetinin değişmesi sonucu 2007 yılında yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir (TBB, 2008: 31; TBB, 2016b). Bunun sonucunda özel banka sayısı 3 azalırken, yabancı banka sayısı aynı ölçüde artmış ve mevduat bankası toplam sayısı değişmemiştir.

Unicredit Banca di Roma S.p.A.'nın bankacılık faaliyetlerine 2008 yılında son verilmesi (TBB, 2016b) sonucunda yabancı banka sayısı azalmıştır.

2009 ve 2010 yıllarında banka sayısında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Yabancı sermayeli banka olarak faaliyet gösteren Millennium Bank mevcut mülkiyet grubunda kalarak, hisseleri 2010 yılında Credit Europe Bank'a satılmış, unvanı 2011 yılında Fibabanka olarak değişmiştir.

Yabancı banka grubunda yer alan Fortis Bank 2011 yılında Türk Ekonomi Bankası'na devredilmiştir (TBB, 2016b). Bunun sonucunda yabancı sermayeli banka sayısı 2011 yılında azalmıştır.

2012 yılında Fibabanka hisseleri Fiba Holding tarafından alınmış ve banka özel banka grubuna geçmiştir. 2012 yılında ayrıca yabancı sermayeli banka olarak Odea Bank kurulmuştur (TBB, 2016b).

Buna göre 2012 yılında yabancı banka sayısında değişiklik olmamış, özel bankaların sayısı ise artmıştır. Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli banka olarak faaliyet gösteren WestLB AG'nin unvanı 2012 yılında Portigon AG olarak değişmiştir (TBB, 2016b).

Portigon AG'nin faaliyetine 2013 yılında son verilmiştir. 2013 yılında Bank of Tokyo- Mitsubishi UFJ Turkey yabancı sermayeli banka olarak faaliyetine başlamıştır. Özel sermayeli banka olarak faaliyet gösteren Alternatifbank, hisse devri sonucu 2013 yılında yabancı banka grubuna geçmiştir. Söz konusu mülkiyet değişikliklerine göre 2013 yılında özel banka sayısı 1 azalmış, yabancı banka sayısı ise artmıştır. Aynı yıl Eurobank Tekfen'in unvanı 2013 yılında Burgan Banka olarak değişmiştir (TBB, 2016b).

2014 yılında yabancı sermayeli banka sayısı artmıştır. İlgili yılda Türkiye'de şube açan yabancı banka olarak Intesa Sanpaolo S.p.A. ve Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat bankası olarak da Rabobank kurularak faaliyetine başlamıştır (TBB, 2016b).

2015 yılında ise iki özel bankanın mülkiyet yapısı değişikliği sonucu, gerek özel gerekse yabancı banka sayısı değişmiştir. Özel sermayeli banka olan Tekstil Bank 2015 yılında hisse devri sonucu ICBC Turkey Bank unvanı ile yabancı banka grubuna geçmiştir. Özel sermayeli banka olan Türkiye Garanti Bankası, 2011'den beri mevcut olan ortakları arasında hisse devri sonucu, 2015 yılında yabancı banka olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. (TBB, 2016b)

2.2. Şube ve Personel Sayısı

Banka sayısında değişiklik meydana getiren hususlar 2003-2015 döneminde şube sayısında değişikliğe neden olmuştur. Örneğin banka faaliyetinin son bulması ve mülkiyet yapısındaki değişiklikler neticesinde banka gruplarındaki şube sayıları da değişiklik göstermiştir.

Ele alınan dönem öncesine bakıldığında Yeniden Yapılandırma Programı çerçevesinde mali bünyesi zayıflayan bankaların TMSF'ye devredilmesi ve/veya kapatılması, banka birleşmeleri gibi faaliyetler banka sayılarında olduğu gibi 2000-2003 döneminde şube ve personel sayılarında da gerilemede etkili olmuştur (TBB, 2005: 32). 2000-2003 döneminde azalan şube ve personel sayısı ise 2004 yılından itibaren artmaya başlamıştır. Mevduat bankalarının 2003-2015 yılları arasındaki şube sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

2002 yılında TMSF'ye devredilmiş olan Pamukbank'ın 2004 yılında Türkiye Halk Bankası'na devri

sonucunda 2004 yılında kamu bankalarının şube sayısı artarak TMSF bünyesindeki şube sayısı azalmıştır. Türk Dış Ticaret Bankası'nın yabancı banka grubuna geçmesi sonucu 2005 yılında yabancı banka şube sayısı artmıştır.

2006 yılında özel sermayeli bankaların şube sayısında azalış ve yabancı sermayeli bankaların şube sayısındaki büyük artış, ilgili yılda Denizbank ve Finansbank'ın özel sermayeli bankalar grubundan yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmesi sonucu, bankaların mülkiyet gruplarındaki değişikliklerden ileri gelmektedir. 2006'da yabancı bankaların şube sayısı önceki yıla göre yaklaşık % 173 artış göstermiştir. Ayrıca 2006 yılından sonra Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankaların sayısının, Türkiye'de şube açarak faaliyet gösterenlere kıyasla artması da şube sayısındaki artışta etkilidir.

2007 yılında özel banka sayısının azalmasına karşın, gerek özel bankaların, gerekse kamu bankalarının ve özellikle sayısı artan yabancı bankaların şube sayısı artış göstermiştir. Tekfen Bank, MNG Bank ve Oyak Bank'a ilişkin mülkiyet değişikliği yabancı banka şube sayısındaki artışta etkilidir. Yabancı bankalardaki şube artışı yaklaşık % 62'dir.

Şube sayısındaki artış 2011'e kadar devam etmiştir. 2011 yılında yabancı banka şube sayısı azalırken, özel bankalarinki benzer oranda artmıştır. Söz konusu değişiklikte Fortis Bank'ın Türk Ekonomi Bankası'na

devredilmesi sonucu yabancı banka sayısının azalmasının etkisi söz konusudur.

Şube sayısındaki değişiklik hususunda 2015 yılı da dikkat çekmektedir. İlgili yılda özel banka şube sayısı yaklaşık % 21 azalırken, yabancı bankaların şube sayısı % 42 artmıştır. Şube sayısındaki değişiklik, Tekstil Bank ve özellikle Türkiye Garanti Bankası'nın yabancı banka grubuna geçmesinden kaynaklanmaktadır.

2003-2015 döneminde mevduat bankalarında istihdam edilen personel sayısı, banka gruplarına göre Tablo 3'te gösterilmektedir.

Şube sayısında mevcut olan artış ve sebepleri personel sayısındaki değişim için de söz konudur. Personel sayısındaki değişimin yanı sıra her bir grubun istihdamdaki payını incelemek üzere Tablo 4 hazırlanmıştır. Mevduat bankası gruplarında istihdam edilen personel paylarının yer aldığı Tablo 4'e göre 2003-2015 döneminin tamamında istihdamdaki payı en yüksek olan banka grubu özel bankalar olup, özel bankaları kamu bankaları izlemektedir. 2007 ve sonrasında yabancı bankaların istihdam payları kamu bankalarına yaklaşmış, 2015 yılında ise yabancı bankaların istihdam payı, kamu bankalarından fazla gerçekleşmiştir.

2003 yılında mevduat bankası çalışanlarının yaklaşık % 60'ı özel bankalar, % 32'si ise kamu bankaları tarafından istihdam edilmiştir. Söz konusu oranlar 2004 ve 2005 yılları için de yaklaşık olarak geçerlidir.

Tablo 2: Mevduat Bankalarının Şube Sayısı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	1.971	2.149	2.035	2.149	2.203	2.416	2.530	2.744	2.909	3.079	3.397	3.500	3.681
Ö	3.594	3.729	3.799	3.582	3.625	4.290	4.390	4.582	4.944	5.100	5.339	5.455	4.299
F	175	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Y	209	209	393	1.072	1.741	2.034	2.062	2.096	1.938	2.012	2.244	2.226	3.170
T	5.949	6.088	6.228	6.804	7.570	8.741	8.983	9.423	9.792	10.192	10.981	11.182	11.151

Kaynak: TBB Banka, Şube ve Personel Bilgileri (TBB, 2016a) verilerinden derlenmiştir.
K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Tablo 3: Mevduat Bankalarının Personel Sayısı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	37.994	39.467	38.046	39.223	41.056	43.333	44.856	47.235	50.239	51.587	54.466	55.851	58.211
Ö	70.614	76.880	78.806	73.220	75.124	82.158	82.270	83.633	89.047	90.612	93.365	95.839	74.756
F	4.518	403	395	333	325	267	261	252	243	226	229	227	225
Y	5.481	5.880	10.610	25.794	36.707	40.567	39.676	42.013	37.047	38.772	44.159	43.446	62.646
T	118.607	122.630	127.857	138.570	153.212	166.325	167.063	173.133	176.576	181.197	192.219	195.363	195.838

Kaynak: TBB Banka, Şube ve Personel Bilgileri (TBB, 2016a) verilerinden derlenmiştir.
K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Tablo 4: Mevduat Bankalarının İstihdam Payları (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	32,03	32,18	29,76	28,31	26,80	26,05	26,85	27,28	28,45	28,47	28,34	28,58	29,72
Ö	59,54	62,69	61,64	52,84	49,03	49,40	49,24	48,31	50,43	50,01	48,57	49,06	38,17
F	3,81	0,33	0,30	0,24	0,21	0,16	0,16	0,15	0,14	0,12	0,12	0,12	0,12
Y	4,62	4,80	8,30	18,61	23,96	24,39	23,75	24,26	20,98	21,40	22,97	22,24	31,99
T	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TBB Banka, Şube ve Personel Bilgileri (TBB, 2016a) verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır. K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

2004 döneminde daha önce ifade edilen Pamukbank'ın Halkbank'a devri sonucu TMSF bünyesindeki bankaların istihdam ettikleri personel sayısı büyük oranda (% 91) azalmıştır. TMSF bankalarının yaklaşık % 4 olan istihdam payı % 0,33'e kadar gerilemiştir. TMSF bankalarının personel sayısı ele alınan dönemde sürekli azalmıştır. 2004 yılında TMSF hariç banka gruplarının tamamında personel sayısı artmıştır.

2005 yılında mevduat bankaları toplamında istihdam edilen personel sayısı artmıştır. Bu artış, ilgili yılda kamu bankalarının personel sayısında azalışa karşın, özel bankalar ve özellikle yabancı bankalardan kaynaklanmaktadır. İlgili yılda yabancı bankaların personel sayısı % 80 artmıştır. Bu artışta, Türk Ticaret Bankası'nın yabancı banka grubuna geçmesinin etkisi bulunmaktadır.

2006 yılında ise özel banka personel sayısı azalmış, mevduat bankaları toplamındaki personel artışını kamu bankaları ve özellikle yabancı bankalar sağlamıştır. Özel ve yabancı banka personel sayısının değişiminde, Denizbank ve Finansbank'ın özel bankalar grubundan ayrılarak yabancı bankalar grubuna geçmesi etkili olmuştur. Personel artışı ilgili yılda da yabancı bankalar için oldukça yüksektir. Yabancı bankaların personel sayısında artış oranı % 143'tür. Bankaların Tablo 4'te yer alan istihdam payları da ele alındığında söz konusu yılda yabancı bankaların istihdamdaki payı iki katından da fazla artmıştır.

İzleyen yıllarda kamu ve özel bankaların personel sayıları artmıştır. Yabancı bankalar içinse artış devam etmekle birlikte artış hızı yavaşlamıştır. 2007 yılı ve sonrasında yabancı bankaların istihdamdaki payı kamu bankalarına yaklaşmıştır. 2007 yılında Tekfen Bank, MNG Bank ve Oyak Bank'ın özel banka grubundan yabancı bankalar grubuna geçmesi, yabancı banka çalışan sayısının artmasında etkiye sahiptir. Ancak söz konusu değişiklik özel bankaların personel sayısında azalışa neden olmamıştır. Çünkü özel bankalar grubunda bulunan bankaların personel

sayılarındaki artış, gruptan çıkan bankaların neden olduğu azalıştan daha fazladır.

2008 yılına kadar yılların tamamında mevduat bankaları toplamının personel sayısındaki artış hızı yükselirken, krizden etkilenen 2008 ve özellikle 2009 yılında personel artış hızı gerilemiştir. 2009 yılında kamu bankaları ve özel bankaların personel artış hızı yavaşlamış, yabancı bankaların ise personel sayısı azalmıştır. 2010 yılında ise banka gruplarının tamamında personel sayısı artmıştır. Bu artış kamu bankaları ve yabancı bankalarda, özel bankalara göre daha fazladır.

2011 yılında kamu ve özel bankaların personel sayısı artarken, yabancı bankaların personel sayısı ve bu doğrultuda da istihdam payı azalmıştır. Şube sayısında gözlemlendiği gibi personel sayısındaki değişim de bankaların mülkiyet yapısı değişikliğinden etkilenmiştir.

Personel sayısı bakımından 2015 yılındaki değişim dikkat çekmektedir. 2015'te mülkiyet yapısı değişen bankalar personel sayısını da önemli ölçüde etkilemiştir. Yabancı bankaların personel sayısı önemli oranda artarken, özel bankalarınki azalmıştır. Özel bankaların istihdam payı % 11 azalırken, yabancı bankaların payı % 10 artmıştır.

2.3. Aktif, Kredi ve Mevduat Grup Payları

Kamu, özel ve yabancı bankaların, mevduat bankaları toplamı içindeki durumu, banka, şube ve personel sayısının yanı sıra aktif, kredi ve mevduat tutarları ele alınarak da incelenebilir. Bu doğrultuda aktif, kredi ve mevduat grup payına ilişkin hesaplamalar yapılmış ve gerekli veriler Türkiye Bankalar Birliği'nin internet sitesinde yer alan banka ve sektör bilgilerinden (TBB, 2016a) elde edilmiş ve grafikleştirilmiştir. Aktif, kredi ve mevduat grup payına ilişkin incelemeler TMSF bankaları hariç tutularak yapılmıştır.

Mevduat bankaları içerisinde kamu, özel ve yabancı bankaların sahip olduğu grup payları, her bir grubun aktifinin, mevduat bankalarının aktif top-

lamına oranı olan aktif payı; her bir grubun kredisinin söz konusu mevduat bankalarının sağladığı toplam krediye oranı olan kredi payı ve banka gruplarının mevduatlarının, sektörün mevduat toplamına oranı olan mevduat payı olarak incelenmiştir.

Kamu, özel ve yabancı bankalarının aktif grup payları Grafik 1'de yüzde olarak gösterilmiştir.

İnceleme dönemi boyunca özel bankalar diğer banka gruplarına göre daha yüksek aktif payına sahiptir. Bunu sırasıyla kamu bankaları ve yabancı bankalar izlemektedir. Buna karşın, özel bankaların aktif payı inceleme dönemi boyunca % 61'den % 40'a, kamu bankalarının % 36'dan % 32'ye düşmüştür. Buna göre kamu bankalarına ilişkin önemli değişiklik söz konusu değildir. Yabancı bankaların aktif payı ise büyük oranlı bir artış göstermiş ve % 3'ten % 28'ye çıkmıştır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden sonra bankacılık sektöründe gerçekleştirilen düzenlemelerin, faaliyette bulunan bankalara olumlu yönde etkide bulunduğu söylenebilir. 2003 ve 2004 yıllarında aktifler bir önceki yıla göre artış göstermiştir. 2004 yılında aktif tutarındaki artış (% 49) özellikle yabancı bankalarda büyüktür.

İnceleme döneminde 2005, 2006 ve 2007 yıllarında her bir grup için meydana gelen değişim dikkat çekmektedir. 2005 yılında banka gruplarının aktiflerinde artış meydana gelse de grup payları ele alındığında, yabancı ve özel bankaların payları artarken kamu bankalarının aktif grup payı azalmıştır. Bu doğrultuda ilgili yılda kamu bankalarının aktif büyüme hızı azalırken, özel bankalar ve yabancı bankalar ile mevduat bankaları toplamının aktif büyüme hızı artmıştır.

İzleyen dönemde 2006 yılı dikkat çekmektedir. İlgili yılda sadece yabancı bankaların aktif payı önemli ölçüde artarken, özel bankaların aktif payı benzer ölçüde azalmıştır. Kamu ve özel bankaların grup pa-

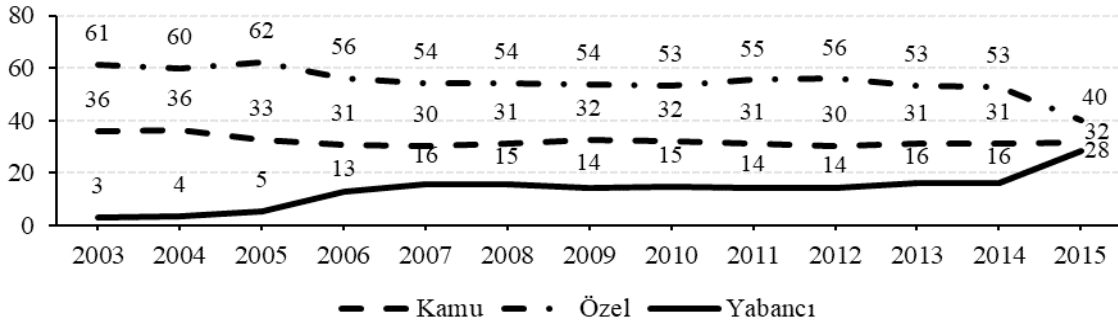
yında meydana gelen azalışta, bu banka gruplarının aktif büyüme hızının yavaşlaması etkili olmuştur. 2005 ve 2006 yabancı bankalar için aktiflerde büyük gelişimin meydana geldiği yıllar olmuştur. Yabancı bankaların aktifleri 2005 yılında %100, 2006 yılında da %186 oranında artmıştır.

2007 yılında aktif grup payı artan tek banka grubu yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır. 2007 yılında gerek mevduat bankaları toplamının, gerekse her bir grubun aktifleri artsa da aktiflerin yıllık büyüme hızı yavaşlamıştır. Yabancı bankalar için aktif artışı % 42 oranında gerçekleşmiştir. 2008 yılında kamu ve özel bankalar ile mevduat bankaları toplamının aktif büyüme hızı artmıştır. Yabancı bankaların aktif büyüme hızı ise yavaşlamış ve aktif payı azalmıştır.

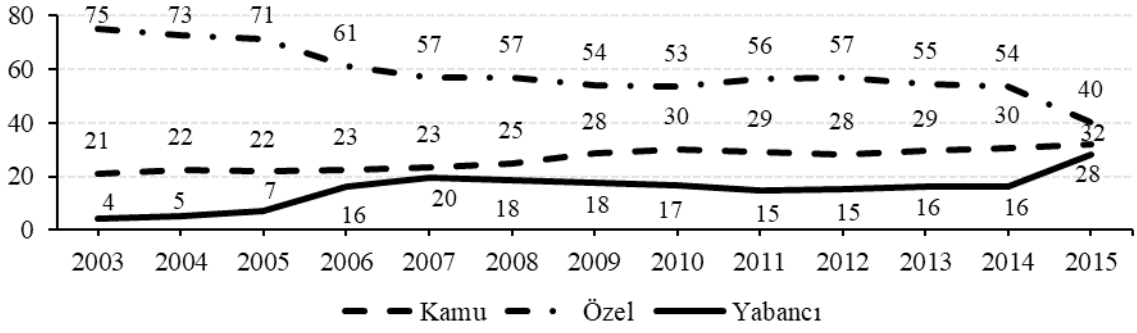
2009 yılında mevduat bankaları toplamının ve her bir grubun aktif büyüme hızı yavaşlamıştır. Bu azalış yabancı bankalarda büyüktür. Aktif büyüme hızı yavaşlarsa da kamu bankalarının aktiflerinin grup payı artmıştır. Ekonomik faaliyetin yavaşlaması nedeniyle çalışma ve yatırım amaçlı nitelikli kredi talebinin daralması, kamunun borçlanma ihtiyacının artması, kredi riskinin yükselmesi nedeniyle bankaların daha ihtiyatlı davranmaları gibi faktörler, aktiflerdeki büyüme hızının yavaşlamasında etkilidir (TBB, 2010: 34).

Ele alınan dönemin devam eden yıllarında Grafik 1'de de görüldüğü gibi 2013 yılında kamu ve yabancı bankaların aktif paylarındaki değişim artış yönlüdür. 2013 yılında yabancı bankaların aktifleri % 44 oranında, özel bankaların % 20 oranında artmıştır. Yabancı bankaların aktiflerinin artış oranı, mevduat bankaları toplam aktiflerinin artış oranı olan % 26'nın üzerindedir. Özel bankaların aktifleri artsa da bu artış grubun gerisinde olduğu için özel bankaların aktif payı azalmıştır.

Grup payı ele alınırken incelenmesi gereken diğer bir nokta da kredilerdir. Banka gruplarının kredi cinsinden mevduat bankaları grubu içerisindeki payı, ilgili dönem için Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 1: Aktif Grup Payı (%)

Grafik 2: Kredi Grup Payı (%)

Banka gruplarının, kredi büyüklüğünün sektör içindeki payına bakıldığında, özel bankaların ağırlığının söz konusu olduğu görülmektedir. Grup payı yıllar itibariyle azalsa da ekonomide mevduat bankaları tarafından kullanılan kredilerin büyük bir çoğunluğu özel sermayeli bankalar tarafından kullanılmaktadır. Özel bankaları kamu bankaları izlemektedir.

Kredi payları yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlese de dönem boyunca özel bankaların kredi payı azalırken, kamu bankaları ve yabancı bankaların artmıştır. Bu artış yabancı bankalarda büyüktür. 2003 yılında mevduat bankaları tarafından kullanılan kredilerin % 75'i özel bankalar tarafından kullanılmıştır. Bu oran 2015 yılında % 40 olmuştur. Kredi payları 2003-2015 döneminde kamu bankaları için % 21'den % 32'ye, yabancı bankalar için ise % 4'ten % 28'e yükselmiştir.

Kamu bankaları, özel bankaların 2007 yılına kadar yaklaşık 3'te 1'i oranında, 2007 ve sonrasında ise yaklaşık yarısı payla kredi sunmuştur. Kamu bankalarının sundukları kredi payı yıllar itibariyle genellikle artmıştır.

Yabancı sermayeli bankaların sunduğu kredi özellikle 2006-2008 yılları arasında önceki yıllara göre kamu bankalarına yaklaşmıştır. 2007 ve 2008'de kredi artış hızı, 2009'da ise sunduğu kredi tutarı azalmıştır. Yaşanan ekonomik bunalımın söz konusu olduğu dönemde kredi artış hızını daraltan yabancı bankaların grup payı bu doğrultuda 2008'de azalmıştır. Yabancı bankaların kredi grup payı ilerleyen yıllarda dalgalı seyir izlemiştir.

Yabancı bankaların özellikle 2006 öncesindeki ve kriz dönemindeki kredi payının düşük olması, söz konusu dönemde yabancı banka sayısının azlığı ile ilgili olarak yorumlanabileceği gibi ulusal ekonominin küçük ölçekli işletmelerine kredi açmakta isteksiz

davranmaları ve kriz dönemlerinde kredi arzını sınırlamaları şeklindeki sakıncalar yabancı mülkiyetindeki bankaların kredi yaklaşımlarının bir ifadesi olarak görülebilir (BDDK, 2005: 53).

2003 ve 2005 arası dönemde banka gruplarının sundukları kredi miktarı artmıştır. Bankaların kaynaklarında meydana gelen artış kredilerde büyümeye neden olmuştur (TBB, 2006: 38) Kredideki bu artış en çok yabancı bankalarda gerçekleşmiştir. Bu nedenle yabancı bankaların grup payı artmıştır. Kamu bankalarının grup payı çok değişmezken, özel bankalarınki azalmıştır.

2006 yılı ve sonrası için yabancı sermayeli mevduat bankalarının kredi grup payları, aktif payına benzer şekilde belirgin artış göstermiştir. Bu sonuçta, 2005 yılından sonra yabancı bankaların sayısında meydana gelen artışlar sonucu sektördeki paylarını arttırmaları etkili olmuştur. Yabancı bankalar tarafından sunulan kredi 2005 yılında % 119, 2006 yılında ise % 219 artış göstermiştir. Özel bankaların sundukları kredilerin payı 2006 yılı ve sonrası için benzer ölçüde azalmıştır.

2008 yılı sonrasında ise özel ve yabancı bankaların kredi bakımından sektördeki payı azalmakta, bu azalış karşılık kamu bankalarının grup payında artışın meydana geldiği görülmektedir. 2008-2009 yıllarında da etki alanına sahip olan finansal kriz ortamında kamu bankalarının oransal olarak önceki yıllara göre daha çok kredi verdiği görülmektedir.

2009 yılında kamu bankalarının ve mevduat bankaları toplamının kredi büyüme hızı yavaşlamış; özel ve yabancı bankaların ise sundukları krediler gerilemiştir. Mevduat bankaları toplamında sunulan kredinin artış hızının yavaşlamasına, özel ve yabancı bankaların sundukları kredilerin azalması neden olmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi ekonomik faaliyetin yavaşlaması nedeniyle kredi talebinin

daralması ve kredi riskinin yükselmesi nedeniyle bankaların daha ihtiyatlı davranmaları gibi nedenler ilgili yılda aktiflerin büyüme hızını da yavaşlatmıştır (TBB, 2010: 34).

2009 sonrasında her bir mülkiyet grubu için kredi payında değişiklikler olmakla birlikte bu değişiklikler dikkat çekici nitelikte bulunmamaktadır. 2012 yılından sonra özel bankaların kredi payı azalmış, kamu bankaları ve yabancı bankaların kredi payı artmıştır.

Grup payı incelenirken mevduat payına ilişkin değerler Grafik 3'te gösterilmiştir. Mevduat payı söz konusu olduğunda da özel sermayeli bankalar, en yüksek paya sahiptir. Türk bankacılık sektöründe ele alınan dönem itibarıyla en fazla mevduat özel bankalar tarafından toplanmaktadır. Özel bankaları kamu bankaları izlemektedir. Kamu bankalarının özel bankalara mevduat toplama hususunda yakınlığı, kredi ve aktifte göre daha fazladır. Kamu bankalarının sayısının özel bankalardan çok az olmasına karşın mevduat paylarının nispeten yakın olmasında, mevduat sahiplerinin güven duymaları nedeniyle kamu bankalarını tercih etmeleri etkilidir.

Kamu ve özel bankaların mevduat payı dönem süresince azalırken, yabancı bankaların payı artmıştır. 2003 yılında özel bankalar % 59, kamu bankaları % 39 oranında mevduat payına sahiptir. Bu oranlar 2015 yılında azalmış ve özel bankalar % 40, kamu bankaları ise % 33 oranında mevduat sağlamıştır. Yabancı bankalar ise 2003 yılında % 2 oranında mevduat elde etmekte iken, 2015 yılında sektörteki toplam mevduatın % 27'sine sahip konuma gelmişlerdir.

2006 ve sonrasında yabancı banka sayısının özel bankalardan fazla olmasına karşın sahip olduğu mevduatın azlığı dikkat çekmektedir. Bu durum aktif ve kredi payında da söz konusudur. Yabancı banka şube sayısının özel bankalara göre az olması, finansal

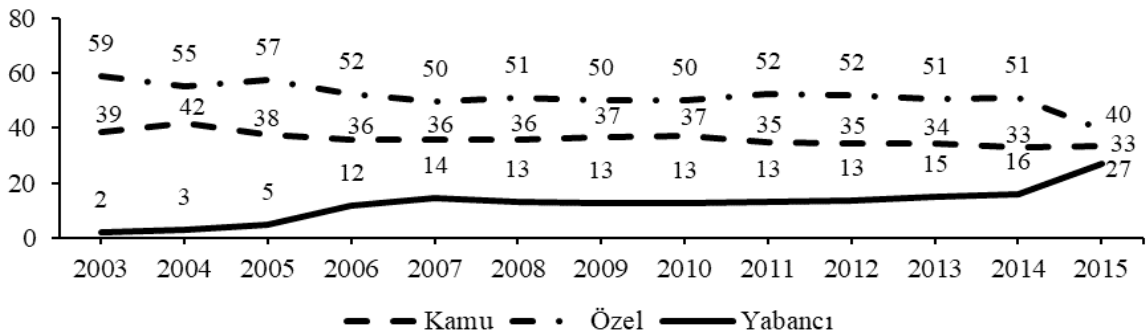
büyüklikler için önemli bir faktördür. Öte yandan yabancı bankaların bir kısmı Türkiye'de kurulan yabancı banka statüsünde, bir kısmı ise şube açarak faaliyet göstermektedir. Türkiye'de şube açan yabancı bankalar, bankacılık işlemlerinde büyük pay sahibi bulunmamaktadırlar.

2004 yılında özel bankaların topladıkları mevduat tutarı bir önceki yıla göre artmış, ancak bu artış hızı kamu bankaları ve özellikle yabancı bankalarda daha fazladır. Bu nedenle özel bankaların sektördeki mevduat payı 2004 yılında azalırken diğer gruplarınkı artmıştır.

2005 yılında ise kamu bankalarının topladığı mevduat artsa da artış hızı ve dolayısıyla sektördeki payı azalmıştır. Aksi özel ve yabancı bankalar için geçerlidir. Yabancı bankaların ve özellikle özel bankaların topladığı mevduatın artış hızı ve sektördeki payı artmıştır.

Yabancı sermayeli mevduat bankalarının aktif ve kredi payı gibi mevduat payları da ele alınan dönemin tamamında, özel ve kamu bankalarının gerisinde olup mevduatı 2006 yılında bir önceki yıla göre iki kattan fazla artış (% 206) göstermiştir. Aktif ve kredide olduğu gibi 2006 yılında özel bankaların topladıkları mevduatın payında azalış söz konusudur.

2007-2008 yılında kamu bankalarının mevduat payının değişmediği dikkate alınır, söz konusu yılda yabancı bankaların ve özel bankaların payındaki değişimin birbirini etkilediği söylenebilir. İzleyen yıllarda banka gruplarının tamamında mevduat payı dalgalı bir görünüme sahiptir. Aktif ve kredi paylarında olduğu gibi mevduat grup paylarında da ilerleyen dönemde önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Kamu bankalarının mevduat payı azalırken yabancı bankaların payı ilerleyen süreçte artmıştır.

Grafik 3: Mevduat Grup Payı (%)

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Mevduat bankalarının performansına mülkiyet yapısının etkilerinin incelenmesi konusunda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar farklı ülkeler, farklı dönemler, farklı performans göstergeleri ve analiz yöntemleri ele alınarak yapılmıştır. Literatürde yer alan bu çalışmalardan bazıları aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Faiz marjı, vergi ödemeleri ve kârlılığın yabancı ve yerli bankalar arasında nasıl farklılaştığını araştıran Claessens ve diğerleri (1998) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre, yabancı banka performansı girilen ülke ekonomisinin gelişmişlik düzeyinden etkilenmektedir. Çalışmanın ana tespiti, gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların yerel bankalardan yüksek faiz marjına, kârlılığa ve vergi ödemelerine sahip olduğu ancak gelişmiş ülkelerde tam tersi durum söz konusu olduğu yönündedir.

Denizer (2000) tarafından yapılan çalışmada, 1980-1997 yıllarında Türk bankacılık sektörü analiz edilmiştir. Çalışmada hazırlanan iki setten birincisi yabancı sahipliğinin banka performansının belirlenmesindeki önemini, diğeri ise yabancı banka nüfuzunun ulusal bankaların performansları üzerindeki etkisinin ne olduğunu tespit etmek için kullanılmıştır. Performans ölçütleri olarak; net faiz marjı, genel faaliyet giderleri ve aktif getirisinin ele alındığı çalışmaya göre yabancı mülkiyetinin, bankaların net faiz marjı, genel giderleri, aktif getirisi konusunda belirleyicidir.

Türk ticaret bankalarının mülkiyet yapısı ile performansları arasında bir ilişki olup olmadığının tespiti amacıyla Emir (1999) tarafından yapılan çalışmada bankalar, mülkiyet yapısı bakımından üç ana kategori altında gruplandırılarak incelenmiştir. 1988-1996 periyodunun esas alındığı araştırmada 12 tane performans ölçüsü kullanılarak bankaların etkinlik ve verimlilikleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre aktif kârlılığı, net faiz marjı, özsermayenin mevduata oranı ile bankaların mülkiyet yapıları arasında bir ilişkinin söz konusu olduğu, özkaynak kârlılığı, personel başına mevduat, kredi, aktif ve net kâr, şube başına mevduat, kredi, aktif ve net kâr, mevduatın krediye dönüşüm oranı, batık kredi oranı açısından ise banka mülkiyet yapıları performanslarını etkilemediği ifade edilmektedir.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların sahiplik yapıları yönünden gruplandırılarak etkinlik açısından incelendiği, Önal ve Sevimeser (2006) tarafından yapılan çalışmada 1980-2004 arası

yıllara ait seçilmiş (topluştırılmış) bilanço verileri üzerinde veri zarflama analizi yapılmıştır. Çalışmanın ana bulgularına göre sektördeki yabancı bankalar en etkin grup olup, yabancı bankaları kamu bankaları takip etmekte ve özel bankalar etkinlik açısından listenin sonunda yer almaktadır.

Banka sahipliği ve performans arasındaki ilişkinin gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için araştırıldığı, Micco ve diğerleri (2007) tarafından çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde sahiplik ile performans arasında güçlü bir ilişki bulunduğu, gelişmiş ülkelerde ise sahiplik ve performans arasında güçlü bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren kamu bankaları özel bankalara göre daha düşük kârlılık ve daha yüksek maliyete sahipken, yabancı bankalar özel bankalara göre daha yüksek kârlılık ve daha düşük maliyete sahiptirler. Çalışmada ayrıca gelişmiş ülkelerde özel bankalar kamu bankalarına kıyasla oransal olarak daha az personel istihdam ederken, yabancı bankaların istihdam payının özel bankaların da gerisinde olduğu ifade edilmiştir.

Aktaş ve Kargın (2007) çalışmalarında, Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankalar ile ulusal bankalar sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve gelir-gider bakımından finansal oranlar açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, yabancı bankalar daha yüksek sermaye yeterliliği ve likidite oranlarına sahiptir. Ayrıca bazı gelir-gider yapısına ilişkin oranlarda da istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Aktif kalitesi ve kârlılık açısından ise, yabancı ve ulusal bankalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Ata (2009) Türk bankacılık sektöründe yer alan yerli ve yabancı bankaları finansal performansları açısından karşılaştırdığı ve sektöre yabancı sermaye girişinin bankaların performansı üzerindeki etkisini analiz ettiği çalışmasında, yerli ve yabancı bankalar açısından kârlılık, etkinlik, likidite ve risk faktörlerini gözönünde bulundurularak çok değişkenli bir lojistik regresyon analizi yapmıştır. Analizde 2002-2007 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı banka verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda performans göstergeleri açısından yerli bankaların yabancı bankalara oranla daha etkin olduğu ancak özellikle faiz dışı giderin ve faaliyet kârının aktiflere oranı, aktif değişkenleri açısından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı ifade edilmiştir.

Ekşi, Taşdemir ve Hacıevliyagil (2016) tarafından yapılan çalışmada mevduat bankalarının mülkiyet esa-

sına göre finansal oranlarının farklılığı araştırılmıştır. Mülkiyet yapısının ulusal ve yabancı olarak iki grupta ele alındığı çalışmada, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likitide, kârlılık ve gelir-gider yapısı oranları olmak üzere kullanılan 37 oran arasındaki farklılıklar, Mann Whitney U testi ile araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, sermaye yeterlilik, likitide ve gelir-gider yapısı oranlarından bazılarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Aktif kalitesi ve kârlılık oranları bakımından ise, ulusal bankalarla yabancı bankalar arasındaki farklılık gözlemlenmemiştir.

Arslan ve Bora'nın (2016) çalışmalarında yerli ve yabancı bankalar, oran analizi yöntemiyle karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan oranlar; sermaye yeterlilik oranları, aktif kalitesi ile ilgili oranlar, likidite oranları, kârlılık oranları ve gelir gider yapısı ile ilgili oranlardır. Çalışma sonuçlarına göre özel bankaların yabancı bankalara göre aktif, kredi ve mevduat bakımından sektör payının daha yüksek olduğu, personel başına kârlılığın daha yüksek olduğu, pasifler içinde mevduata daha çok pay ayırdıkları; yabancı bankaların özel bankalara göre sermaye yeterlilik oranlarının, aktif kârlılıklarının, özkaynak kârlılıklarının, net faiz gelirlerinin yüksek olduğu; takipteki kredilerin aktiflere oranı ile ölçtükleri aktif kalitesinde ve likit aktiflerin aktif toplamına oranında yıllar itibariyle gruplar arasında değişiklik olduğu belirtilmiştir.

Literatürde bulunan çalışmalarda yer verildiği gibi bu çalışmada da performans ile mülkiyet yapısının ilişkili ele alınmıştır. Buna göre mülkiyet yapıları itibariyle şube ve personel bazlı aktif, kredi, mevduat, net kâr değişkenleri arasında farklılığın mevcudiyeti incelenmiştir.

4. MEVDUAT BANKALARININ ŞUBE VE PERSONEL PERFORMANSI

Kaynaklarının büyüklüğü ve bu kaynakların geniş kitleyi temsil etmesi, diğer sektörlerle olan ilişki düzeyleri ile ekonomideki ağırlıkları gözönüne alındığında, bankaların etkin ve verimli çalışabilmeleri önem arz etmektedir (Akbulut ve Albayrak, 2009: 28).

Bir kaynak seti ile en çok üretimi elde etmek olarak tanımlanabilen verimliliğe ulaşma noktasında rekabet ve bu doğrultuda bankacılık sektörünün çalıştığı piyasa yapısı önemlidir. Bankacılık sisteminin piyasa yapısının etkin ve verimli olması ekonomiyi doğrudan etkilemektedir (Coşkun vd., 2012: 40,195). Bu doğrultuda etkin ve verimli çalışması ülke ekonomisi açısından öneme sahip olan bankacılık sektörünün

performans analizinin yapılabilmesi için etkinlik ve verimlilik ölçütlerinin analizi gerekmektedir (Atan, 2003: 72).

Bankaların verimliliğini ölçmek için oran analizi, regresyon analizi, veri zarflama analizi gibi çeşitli tekniklerden yararlanılabilir (Paradi vd., 2011: 99-100).

Oran analizi, kârlılık, sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, risk yönetimi gibi, bankaların çok yönlü operasyonlarının farklı yönleri hakkında bir görüş ortaya koymak üzere seçilen iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmektedir. Bir birimin belirli yönler üzerinde performansına ilişkin faydalı bilgiler sağlayan oran analizi, sahip olduğu eksikliklerin yanı sıra anlaşılmasındaki basitlik nedeniyle analistler tarafından tercih edilebilmektedir (Paradi ve Zhu, 2013: 62-64).

Oran analizinde, bir tek girdi ile bir tek çıktının birbirleriyle oranlanması sonucu oluşan değer, zaman içinde izlenmektedir (İnan, 2000: 83). Finans sektöründe etkinlik ve verimliliği belirlemede kullanılan oran analizinde, bankalar için bir tek orana bakarak etkinliğin tespit edilmesinin neden olabileceği sakıncanın giderilmesi için genellikle birden fazla sayıda oran incelenmektedir (Timor ve Mimarbaşı, 2013: 15). Oranlar, analizin amacına bağlı olarak tasarlanabilir. Şube performansını tahmin etmek için geleneksel olarak aktif kârlılığı, personel başına kredi ve mevduat gibi oranlar kullanılmaktadır (Paradi ve Zhu, 2013: 62-64).

Üretim (çıktı) ve bu çıktının üretiminde kullanılan girdiler arasında oransal bir ilişki kuran verimlilik kavramı, oranlamanın toplam girdiye veya her bir girdiye göre yapılmasına bağlı olarak sınıflandırılmaktadır. Oranlamada temel alınan girdiye bağlı olarak yapılan kısmi verimlilik ölçümleri arasında işgücü verimliliği yer almaktadır (Alpugan, 1998: 25-27).

Bankacılıkta işlemlerin niteliğinin gereği olarak verimlilik oranları değişik gruplarda ele alınabilir. İnsan gücü faaliyetlerine ve şube verimliliğine ilişkin oranlar bu kapsamda değerlendirilebilir (Aydoğan ve Çapoğlu, 1989: 39-41). Şube ve çalışan bazlı verimlilik göstergeleri, şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve dönem kârı olarak sıralanabilir (BDDK, 2010: 49-53).

Çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankası gruplarının şube ve personel bakımından performansı, şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kârın ele alınması suretiyle incelenmiştir. Araştırma dönemi olarak seçilen 2003-2015

döneminde, şube ve personel bazlı oranlardan yararlanılmıştır. Söz konusu değerler Türkiye Bankalar Birliği (TBB) verileri esas alınarak hesaplanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yararlanılarak elde edilen deflatör (1998=100) ile aktif, kredi, mevduat ve net kâr için reel değerler elde edilmiştir. Bu doğrultuda bulunan sonuçlar grafik ve tablolarda sunulmuştur.

4.1. Şube Performansı

Belli bir üretim sonucu için yapılan fiziksel harcamalar ne kadar az olursa, verimlilik o ölçüde yüksek olacaktır (Alpugan vd., 1997: 13). Banka şubelerinin, yeni dağıtım kanallarının etkin kullanımın teşvik edilmesi, satışların ve müşteri tabanının artırılması, hizmet kalitesini düşürmeden yüksek kârlılık üreten ürün karmasının yönetimi hususunda yönetilmesi amaçlanmalıdır (Portela ve Thanassoulis, 2007: 1276).

Kamusal, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için şube başına aktif, şube başına kredi, şube başına mevduat ve şube başına net kâr olarak ele alarak hesaplanan şube bazlı oranlara ilişkin değerler sırasıyla Grafik 4, 5, 6 ve 7'de gösterilmiştir. Ayrıca aktif, kredi, mevduat ve net kâr ilişkili ilgili değerlerin ele alınan dönem boyunca artış/azalış yönünde gösterdiği yüzde değişim de sırasıyla Tablo 5-6-7-8'de yer almaktadır.

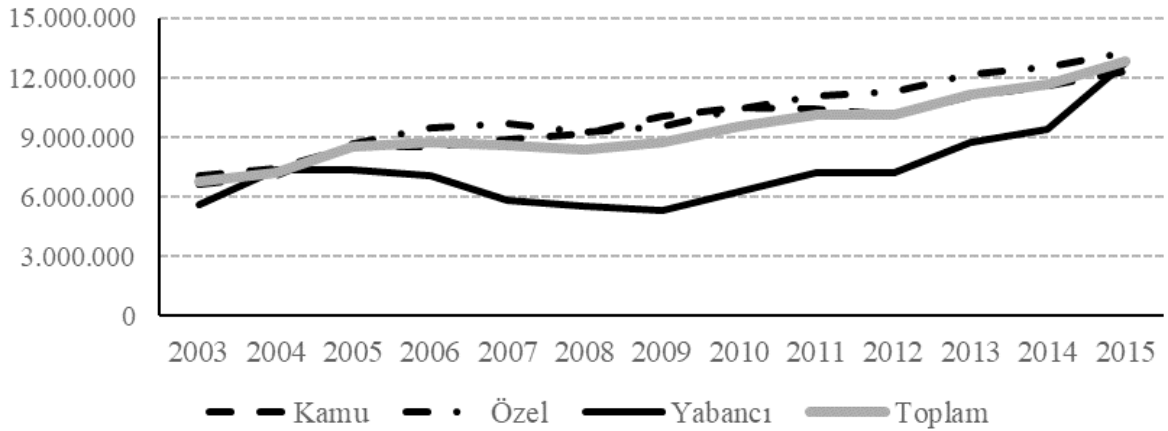
Şube başına aktif, banka gruplarının aktiflerinin; şube başına kredi, banka gruplarının sağlanan kredinin; şube başına mevduat, banka gruplarının her birinin sahip olduğu mevduatın; şube başına net kâr ise banka gruplarının net kârlarının ilgili grubun şube sayısına oranı ile bulunmaktadır.

Şube başına aktif yönetim kalitesi kriteri olarak değerlendirilebilir (Kılıç, 2006: 126). Ele alınan dönem itibarıyla şube başına aktif tutarı en az olan banka grubu 2004 yılı için özel bankalar, 2015 yılında kamu bankaları, diğer yıllarda yabancı bankalardır. 2005-2008 ve 2011-2015 arası yıllarda özel bankaların, diğer yıllarda ise kamu bankalarının şube başına aktif değeri diğer banka gruplarının üzerindedir.

Şube başına aktif, tüm banka grupları için bazı yıllarda azalış göstermekle birlikte dönemin başlangıcı ve sonu itibarıyla artmıştır. Bu artış kamu bankaları ve özel bankalar için dönem boyunca sabit bir hızda gerçekleşmiştir. Yabancı bankaların ise şube başına aktif verimliliğindeki değişiklikler daha belirgin olup, özellikle 2005-2009 döneminde yavaş ve sürekli azalmıştır. Yabancı bankalar için şube başına aktif bu dönemden sonra gösterdiği artışlar ile diğer banka gruplarını yakalamıştır.

Yabancı bankalarının şube başına aktif değeri özellikle 2004, 2010, 2011 ve 2015 yılında ulusal bankalara kıyasla çok artış göstermiştir. Fakat 2005, 2007 ve 2009 yıllarında ulusal bankaların şube başına aktif verimliliğindeki artışa karşın yabancı bankaların şube başına aktifindeki azalış meydana gelmiştir. Banka gruplarının şube aktif verimliliğinde 2008 ve 2012 yıllarında gerileme/artışın yavaşlaması söz konusudur.

Tablo 5'te de görüldüğü gibi 2005 yılı ulusal bankaların yabancı bankalara göre; 2004, 2010, 2011, 2013 ve 2015 yılları ise yabancı bankaların özel bankalara göre şube aktif verimliliğinin nispi olarak yükselişe sahip olduğu yıllardır.

Grafik 4: Şube Başına Aktif Tutarı

Tablo 5: Şube Başına Aktif Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	4,93	14,84	-0,25	4,79	3,38	9,15	4,03	-0,61	-2,62	9,74	4,17	6,21
Ö	6,04	23,50	8,70	2,80	-5,00	3,77	8,94	6,43	1,73	7,69	3,32	5,75
Y	32,58	-0,57	-3,98	-17,59	-5,03	-3,91	17,42	16,22	-0,71	21,19	8,06	35,56
T	6,49	19,01	2,57	-2,17	-2,59	4,42	8,87	6,56	0,02	9,88	4,46	10,16

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

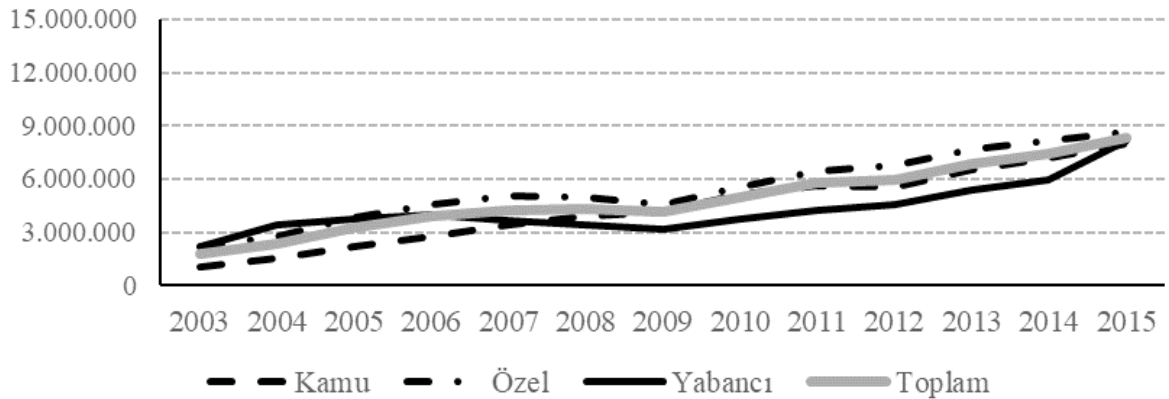
Şube başına kredi değerleri Grafik 5'te görülmektedir. Şube başına kredi, mevduat bankaları grubu toplamında 2003-2015 döneminde artmıştır. Bu artışa karşın Tablo 6'da görüldüğü gibi artış hızının dönem boyunca bazı yıllarda azaldığı, 2009 yılında ise azalış meydana geldiği söylenebilir. Özellikle krizin etkisiyle bankaların ihtiyatlı davranmaları sonucu mevduat bankaları toplamında 2007, 2008 yılında şube başına kredi artış hızı önemli derecede azalmış, 2009 yılında şube başına kredide azalış meydana gelmiş, 2010 yılında ise yeniden artmıştır. Ayrıca 2012 ve 2014 yılında da şube başına kredi değerlerinin artış performansı azalmıştır.

2005 yılına kadar şube başına en fazla kredi sunan banka grubu yabancı bankalar iken 2005 ve sonrasında ilk sırada özel bankalar yer almaktadır. Yabancı bankaların şube başına sunduğu kredi 2006 yılından sonra mevduat bankaları toplamının da gerisinde kalmakla birlikte performans 2009 yılından sonra artmıştır. 2007-2009 döneminde yabancı bankaların şube başına sunulan kredi tutarında azalma meydana gelmiştir. 2005-2007 dönemi için bu noktada belirleyici olan yabancı bankaların sunduğu kredi miktarı değil, şube sayısıdır. Örneğin 2006 yılında yabancı bankaların sunduğu reel kredi miktarı % 192 artsa da, şube sayısı % 173 artmış ve şube kredi verimliliğinde artış önemli olmamıştır.

2008-2009 yılındaki şube başına kredi azalışı özel bankalar için de geçerli olmakla birlikte, özel sermayeli bankalar ele alınan yılların tamamında mevduat bankaları genelinde şube başına kredi sunmakta ve şube kredi performansı artmaktadır. 2009 yılı gerek özel gerekse yabancı bankaların hem sunduğu reel kredi miktarının hem de kredi verimliliğinin azaldığı yıldır.

Kamu bankaları her ne kadar 2007 yılına kadar şube başına en az kredi sunan banka görünümünde ise de yıllar itibariyle şube başına sunduğu kredi tutarı 2009 yılı da dâhil olmak üzere artmıştır. Bu artışta söz konusu dönemde sunulan kredi miktarı ve kredi grup payındaki artış etkilidir. Bunun yanı sıra kamu bankalarının şube başına sunduğu kredi 2009 ve 2010 yılları dışında grup toplamının gerisindedir.

Kamu bankalarının şube başına sunduğu kredi Tablo 6'da da görüldüğü üzere, özellikle 2011'e kadar diğer gruptan daha fazla artmaktadır. Ayrıca kamu bankalarının kredi bakımından şube bazlı verimlilik göstergesi, küresel dalgalanmanın olumsuz etkilerinin yoğun hissedildiği kriz döneminde diğer bankalar kadar etkilenmemiştir. Kamu bankalarının şube kredi verimliliği 2012 yılında azalmıştır.

Grafik 5: Şube Başına Kredi Tutarı

Tablo 6: Şube Başına Kredi Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	38,03	44,46	29,20	23,32	12,31	7,94	23,28	9,61	-1,83	17,45	10,45	11,14
Ö	27,12	36,01	19,92	11,49	-1,40	-8,82	20,83	16,85	5,65	13,27	5,56	6,69
Y	53,72	8,58	6,92	-8,39	-6,26	-6,99	17,95	14,06	6,64	18,46	10,59	36,63
T	29,63	38,26	19,92	9,35	1,16	-4,27	21,24	15,19	3,54	14,81	7,92	12,08

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

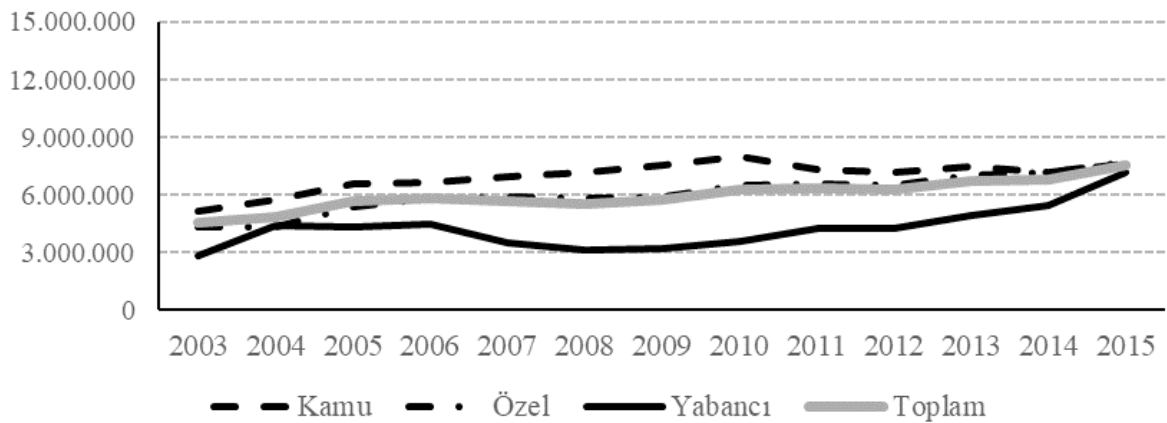
Banka gruplarının, şube bazlı verimlilik göstergesi ölçümünde ele alınan şube başına mevduat tutarı Grafik 6'da verilmiştir. Şube başına mevduat, mevduat bankası grupları toplamında 2003-2015 döneminde artmıştır. Ancak mevduatlardaki bu artışın kredilerdeki artıştan az olduğu, tasarrufların yatırımlardan daha az arttığı söylenebilir. Şube başına kredilerde olduğu gibi artış hızının dönem boyunca bazı yıllarda azaldığı Tablo 7'de görülmektedir. Öte yandan kriz döneminde ve 2012 yılında da mevduata göre şube verimliliği bankalar toplamında azalmıştır. O halde kriz döneminde bankaların tasarruflar açısından şube verimliliği azalmakta, yatırımlar açısından ise şube verimliliğinin sadece artış hızı yavaşlamaktadır. Bu noktada belirleyici olanın kamu bankaları ve yabancı bankalar ile bunlar arasında yapılan tercih olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar tasarruf mevduatının belirli bir kısmı tüm mülkiyet yapılarındaki bankalar için garanti altında olsa bile, tasarrufların daha çok kamu bankalarına yöneltilmesi bu konuda bir etkidir.

Ayrıca konuya yatırım açısından bakıldığında yatırımların kriz dönemlerinde dahi devam etmek durumunda olması, yabancı ve özel bankaların bu

dönemlerde kredi sağlamakta kamu bankalarına kıyasla daha az ilerleme göstermesi, özellikle 2009 yılında yabancı ve özel bankalar tarafından sağlanan kredinin azalması, şube bazlı kredi verimliliğinde kamu bankalarının durumunda etkidir.

Grafik 6'ya göre kamu bankaları 2015 haricinde ele alınan yılların tamamında, şube başına en fazla mevduat toplayan banka grubudur. Bu eğilimin, daha önce de ifade edildiği gibi mevduat sahiplerinin güven duymaları nedeniyle mevduatlarını kamu bankalarında tutmalarından ileri geldiği söylenebilir.

Mevduata göre şube verimliliği açısından kamu bankalarını özel bankalar izlemektedir. 2015 yılında ise şube başına mevduat, özel bankalarda daha fazladır. Özel bankalar Grafik 3'te de görüldüğü gibi sağlanan mevduat bakımından en yüksek sektör payına sahip olsa da şubeleşmelerinin yoğun olması, şube başına sağladıkları mevduatın kamu bankalarının gerisinde kalmasına neden olmuştur. 2015 yılında özel bankaların sağladığı reel mevduat azalışının yanı sıra, şube sayısında söz konusu olan azalışın daha yüksek olması, şube başına mevduatın yükselmesini sağlamıştır.

Grafik 6: Şube Başına Mevduat Tutarı

Yabancı bankalar, şube başına en az mevduat toplayan bankalardır. Özellikle 2007 yılında yaşanan azalışta, söz konusu yıllarda yabancı bankaların şube sayılarındaki artışın, mevduatta meydana gelen artıştan daha yüksek oranda olması etkilidir. Yabancı bankaların şube başına sağladığı mevduat 2004 yılında önemli oranda artmıştır. Bu durum 2004 yılında yabancı bankaların şube sayısı değişmezken, sağladığı reel mevduatın % 56 oranında artması nedeniyle gerçekleşmiştir. Benzer durum, şube sayısında artışın az olduğu 2010 ve şube sayısının azaldığı 2011 için de söz konusudur. 2006 yılında her ne kadar mevduat bakımından şube verimliliği sadece yaklaşık % 2 artsa da, yabancı bankaların 2006'da reel mevduatının % 180 arttığı, şube sayısının ise % 173 artış gösterdiği için verimliliğindeki artışın az olduğu belirtilmelidir. Esasen 2006 yılı yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründe faaliyetini yoğunlaştırdığı dönem olarak bilinmektedir.

Banka verimlilik ölçümlerinde farklı ölçütler bulunmaktadır. Bu doğrultuda analizlerde şube ve personel verimliliğinin yanı sıra özkaynak verimliliğinin ölçümünde net kâr ele alınmaktadır (Ural, 1999:152). Şube başına net kârın hesabı neticesinde elde edilen sonuçlar Grafik 7'de verilmiştir.

Banka grupları arasında net kârı 2005 ve 2015 yılı dışında en yüksek olan grup özel bankalar iken, en düşük olan grup yabancı bankalardır. 2005 ve 2015 yılında ise en fazla net kâr kamu bankalarında gerçekleşmiştir. 2007-2014 döneminde özel bankaların net kârı kamu bankalarının net kârından 1,5-2 kat fazla gerçekleşmiştir. Ancak şube sayılarına oranlandığında ise durum farklılık arz edebilmektedir.

Grafik 7'de yer alan sonuçlara göre 2003-2009 döneminde ve 2015 yılında şube başına en fazla net kâr elde eden mevduat bankası grubu kamu bankaları, 2010-2014 döneminde ise özel bankalardır. 2003-2009 dönemi için şube başına net kâr büyüklüğü açısından kamu bankalarını 2007 yılına kadar yabancı, 2007-2009 döneminde ise özel bankalar izlemektedir.

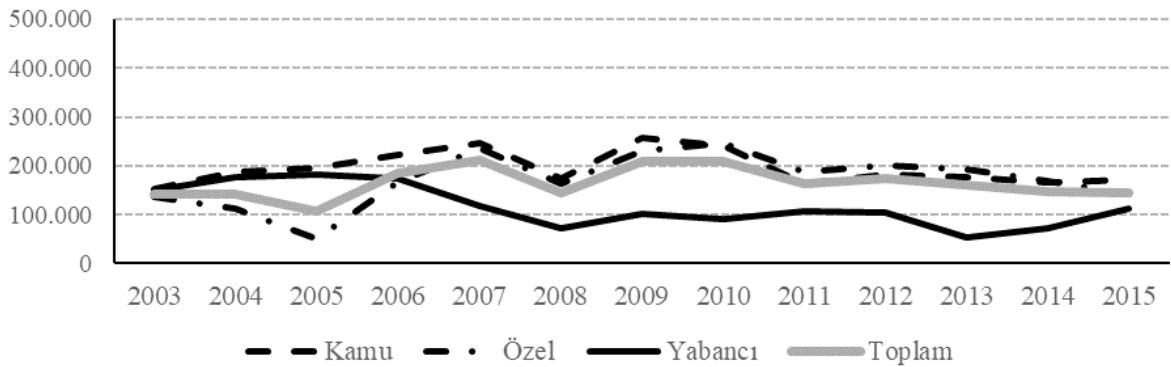
Özel bankaların şube başına elde ettikleri net kâr 2006 yılına kadar mevduat bankaları grup toplamının gerisindedir. 2007 ve sonrasında ise şube başına en az net kâr yabancı bankalarda gerçekleşmiştir.

Mevduat bankaları toplamı itibariyle şube başına ortaya çıkan net kâr ele alındığında 2005, 2008 ve 2011 yılları dikkati çekmektedir. Grafik 7'de verilen şube başına net kâr grafiğine ve Tablo 8'e göre şube başına net kâr, mevduat bankaları grup toplamı için söz konusu yıllarda dikkat çeken oranda azalmıştır.

Tablo 7: Şube Başına Mevduat Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	11,40	14,41	1,16	5,21	2,62	5,23	6,43	-8,57	-2,08	3,92	-3,52	6,23
Ö	1,14	22,92	9,01	0,90	-1,43	1,93	9,63	1,28	-0,75	7,66	2,08	8,06
Y	55,64	-1,97	2,49	-20,27	-10,55	1,67	11,58	18,44	0,41	14,40	11,48	30,75
T	6,70	17,33	3,29	-3,44	-1,77	3,37	9,32	0,78	-0,98	7,09	1,69	10,31

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Grafik 7: Şube Başına Net Kâr

2005 yılında özel bankaların net kârında meydana gelen düşüş, şube başına net kârını ve mevduat bankaları toplam değerini etkilemiştir. Tablo 8'de de görüldüğü gibi, özel bankaların şube başına net kârı 2004 ve 2005 yılında azalmakla birlikte, bu azalış diğer banka gruplarında görülmemektedir. Özel bankaların şube başına net kârı 2005 yılında yaklaşık % 55 azalmıştır. 2005 yılında kamu bankaları ve yabancı bankaların şube başına net kârı artmakta ancak bir önceki yıla göre artış hızı yavaşlamaktadır.

2006 yılında özel bankaların net kârında meydana gelen önemli oranındaki büyüme, şube başına net kârın bir önceki yıla göre % 225 artışını sağlamıştır. 2008 yılında banka gruplarının tamamının net kârı azalmıştır. Krizin etkilerini göstermekte olan bu durum neticesinde, şube başına net kâr değerleri de azalmıştır. 2010 ve 2011 yıllarında da bazı grupların şube başına net kâr değerlerinde azalma söz konusudur. 2009, banka gruplarının tamamında şube başına net kârın arttığı bir yıl olmuştur.

2010 yılında yabancı bankaların, 2011 yılında ise kamu bankaları ve özel bankaların şube sayılarının artmasına karşın net kârı azalmıştır. Yabancı bankaların ise 2011 yılında şube sayısı azalmış, net kârı artmıştır. Bunlar sonucu 2010'da yabancı bankaların şube başına net kârı azalmıştır. Ayrıca 2011'de kamu bankaları, özel bankalar ve mevduat bankaları toplamının şube başına net kârı olumsuz etkilenirken, yabancı bankalar için artış göstermiştir.

2013 yılında yabancı banka grubunun şube sayısının artmasına karşın net kârı azalmıştır. Bunun sonucunda ilgili yılda yabancı bankaların şube başına net kârı % 49 oranında azalmıştır. 2013 yılının diğer banka grupları için de şube başına net kâr açısından bir önceki yıldan daha az verimlilik gözlemlendiği bir yıl olması nedeniyle, ilgili yılda mevduat bankaları toplamının şube başına net kârı azalmıştır.

2014 yılında yabancı bankaların şube başına net kârında artış, kamu ve özel bankaların net kârında ise azalış görülmektedir. 2015 yılında özel bankaların şube başına net kâr performansı azalmış, yabancı

bankaların şube başına net kârı yaklaşık % 56 artmıştır.

4.2. Personel Performansı

Çalışanların verimi bankanın performansı için önemlidir. Bu nedenle çalışanların miktarını optimize etmek için bazı önlemler alınmaktadır. Bu önlemler doğru çalışanın tedariki ve çalışan fazlalığı azaltmak gibi noktalar arasında değişmektedir (Naser, 2014: 103).

Personel bazlı verimliliği değerlendirmek üzere personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr ele alınmıştır. Personel başına aktif, her bir banka grubunun aktifinin, o banka grubunun personel sayısına oranı ile hesaplanmıştır. Benzer hesaplama kredi, mevduat ve net kâr için de söz konusudur. Mevduat bankaları için 2003-2015 dönemi itibarıyla hesaplanan personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr değerleri sırasıyla Grafik 8, 9, 10 ve 11'de gösterilmiştir. Banka gruplarının personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kârında meydana gelen yüzde değişim sırasıyla Tablo 9-10-11-12'de verilmiştir.

Personel başına aktifin en yüksek olduğu grup 2003-2010 yılları arasında, 2014 ve 2015 yılında kamu bankaları, diğer yıllarda ise özel bankalardır. Yabancı bankaların ise personel başına aktifi ele alınan dönem boyunca diğer gruplardan düşüktür. Yabancı bankaların personel başına aktif değeri, kamu ve özel banka gruplarından yaklaşık 1,5-2 kat düşüktür.

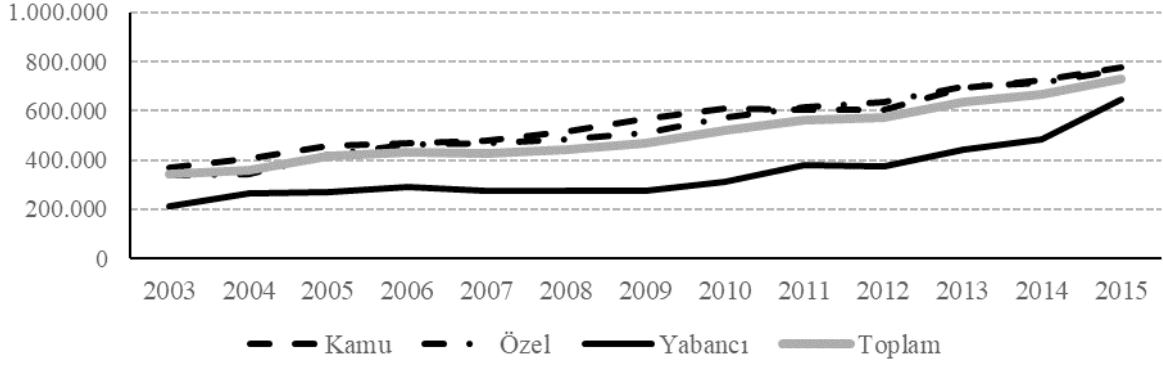
Personel başına aktif özel bankalar için sürekli artmıştır. Personel başına aktif kamu bankaları için 2011, yabancı bankalar için ise 2007, 2009 ve 2012'de reel olarak azalmıştır.

Yabancı bankalar için değer 2004, 2011 ve 2015 yılında sırasıyla yaklaşık % 24, % 22 ve % 34 artması dikkat çekmektedir. Yabancı bankalar için 2004 ve 2015 yılında aktiflerin personel sayısındaki artışa oranla daha çok artması, 2011 yılında ise personel sayısının azalması söz konusu değişikliğe neden olmuştur.

Tablo 8: Şube Başına Net Kâr Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	22,25	5,48	12,70	11,01	-29,53	48,45	-6,11	-32,16	10,31	-2,40	-6,35	3,96
Ö	-16,95	-54,89	224,92	42,91	-31,66	42,85	6,19	-23,65	6,54	-2,99	-13,50	-14,65
Y	17,93	3,22	-4,55	-32,69	-37,59	39,83	-12,05	18,18	-2,05	-48,64	35,26	55,86
T	-0,76	-24,29	72,81	14,78	-31,89	44,73	0,39	-21,64	6,53	-8,78	-7,41	-2,73

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Grafik 8: Personel Başına Aktif Tutarı

Tablo 9: Personel Başına Aktif Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	10,13	12,81	2,17	2,63	7,41	10,42	7,15	-0,94	0,38	14,67	4,67	7,18
Ö	1,05	22,74	10,31	1,40	2,81	6,04	11,85	7,86	3,13	9,41	2,84	6,85
Y	23,58	3,62	7,74	-5,95	0,40	-0,40	12,71	21,87	-1,51	18,68	8,95	33,88
T	4,79	16,75	3,32	-1,58	3,56	6,83	10,19	8,56	1,44	11,60	4,65	9,59

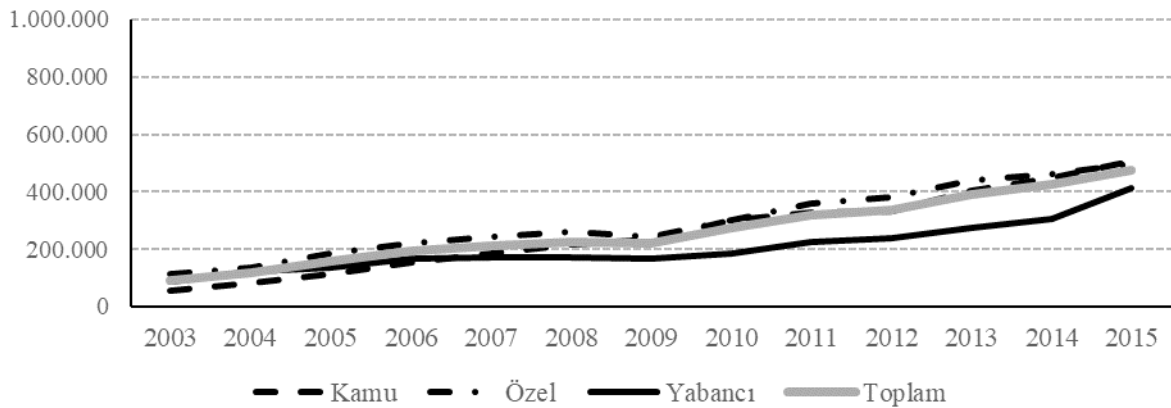
K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Personel başına aktif, şube başına aktif ile benzer değişime sahiptir. Şube başına aktiften farklı olarak personel başına aktif, 2008 yılında bir önceki yıla göre artmıştır. Personel sayısındaki artışın şubedeki artıştan az olması, ilgili yılda personel başına aktifin daha çok artmasına neden olmuştur.

Personel başına kredi değerleri Grafik 9'da görülmektedir. Personel başına kredi, mevduat bankaları toplamında, şube başına kredi değerleri gibi 2003-2015 döneminde artmıştır. Bu artışa karşın Tablo 10'da görüldüğü gibi bankalar toplamının per-

sonel başına kredilerinde artış hızı 2007, 2008, 2009, 2012 ve 2014'te önemli ölçüde olmak üzere, yılların bazılarında azalmıştır. 2007 ve 2008'in ardından 2009 yılında kredi bakımından personel verimliliği azalmıştır. Bu durum personel sayısından bağımsız olarak kredi tutarındaki azalmadan ileri gelmektedir.

Ele alınan dönem itibariyle personel başına en fazla kredi sunan bankalar 2015 hariç özel bankalardır. Özel bankaları 2007 yılına kadar yabancı bankalar, 2007 ve sonrasında kamu bankaları izlemektedir.

Grafik 9: Personel Başına Kredi Tutarı

Özel bankaların personel başına sunulan kredi tutarı dönem itibariyle artmıştır. Ancak, özellikle 2007, 2012, ve 2015 gibi bazı yıllarda personel başına kredi tutarında artış hızı yavaşlamıştır. Özel bankaların sundukları personel başı kredi tutarı sadece 2009 yılında azalmış, 2010 yılında artış hızı yeniden yükselmiştir. 2015 yılında kredi bazlı personel verimliliğinin artışın düşük olması ilgili yılda personel sayısındaki azalışın reel kredi tutarındaki azalıştan fazla olmasıdır.

Kamu bankaları 2007 yılına kadar personel başına en az kredi sunan banka grubudur. Ayrıca kamu bankalarının personel başına sunduğu kredi tutarı, 2009 yılından önce ve 2012'de grup genelinin de gerisindedir. Ancak dönem itibariyle kamu bankalarında personel başına sunulan kredi tutarı artış kaydetmektedir. Ayrıca 2004-2005 yıllarında kamu bankalarının personel başına sunduğu kredi değerinde büyük oranlı (% 45-42) artış söz konusudur. Öte yandan 2007-2009 döneminde personel başına kredi değişimi, kamu bankalarında diğer gruplara göre daha olumludur.

Yabancı bankaların personel başına sundukları kredi değerinde 2004 yılında meydana gelen artış önemli düzeydedir. Yabancı bankaların personel başına sunduğu kredi tutarı 2004 yılından sonra mevduat bankaları toplam değerinin gerisinde kalmıştır. Ele alınan dönemde personel başına sunulan kredi tutarında artış meydana gelmiş ancak artış hızı özellikle 2007 ve 2012'de bir önceki yıla göre azalmıştır. Ayrıca

yabancı bankaların personel başına kredi değeri 2008 ve 2009 yılında azalmıştır.

Personel bazlı olarak hesaplanan göstergelerden olan personel başına mevduat değerleri Grafik 10'da gösterilmektedir. Sektör toplamında personel başına mevduat 2007 yılı hariç sürekli artmıştır. Özellikle 2012 yılında personel başına mevduat artış hızı oldukça yavaşlamıştır.

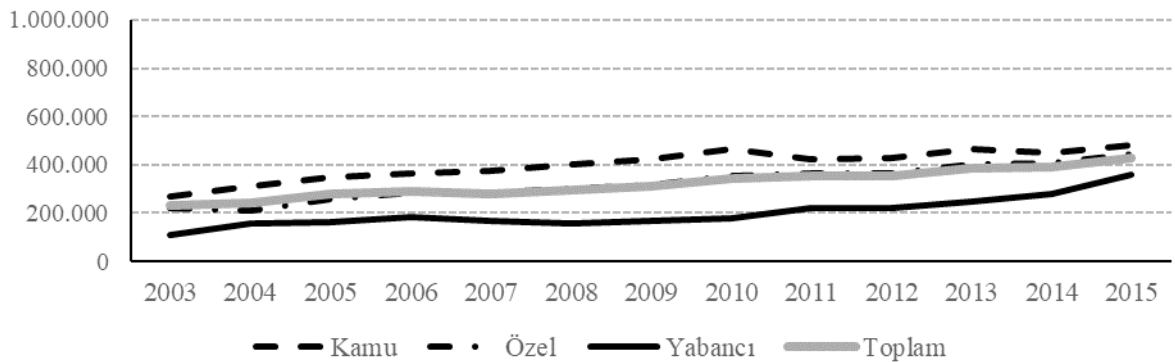
Personel başına mevduat yıllar itibariyle şube başına mevduat ile benzer değişim göstermektedir. Kamu bankalarının personel başına sağladığı toplam mevduat diğer grupların üzerindedir.

Özel bankaların personel başına sağladığı toplam mevduat tutarı kamu bankalarından daha az olmakla birlikte sektör değerine yakındır. Özel bankaların sağladığı personel başına toplam mevduat yıllar itibariyle (Tablo 11) artmıştır. Personel başına mevduat tutarında 2005 yılında meydana gelen % 22'lik artış önemlidir. Verimlilikteki bu artış, personel sayısındaki artışa karşın mevduatın daha yüksek oranda artmasının sonucunda meydana gelmiştir. Grafik 3'te görüldüğü gibi en fazla oranda mevduat toplayan bankalar özel bankalardır. Ancak, özel bankaların şubeleşmede olduğu gibi personel sayısında da diğer banka gruplarının ilerisinde olması, personel başına sağladıkları mevduatın kamu bankalarının gerisinde kalmasına neden olmuştur.

Tablo 10: Personel Başına Kredi Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	44,88	41,90	32,34	20,78	16,70	9,20	26,97	9,25	1,20	22,73	10,98	12,15
Ö	21,14	35,18	21,69	9,97	6,70	-6,82	24,06	18,42	7,10	15,08	5,06	7,79
Y	43,29	13,15	19,96	4,55	-0,90	-3,59	13,22	19,60	5,79	16,01	11,50	34,93
T	27,56	35,63	20,80	10,01	7,54	-2,06	22,71	17,35	5,00	16,60	8,12	11,50

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Grafik 10: Personel Başına Mevduat Tutarı

Yabancı bankalar, ele alınan dönem itibariyle personel başına en az mevduat sağlayan bankalardır. Ancak yabancı bankaların personel başına sağladığı toplam mevduat 2007 ve 2008 yılındaki azalma hariçinde dönem boyunca artmaktadır. Yabancı bankalar için istihdam edilen personel sayısında 2007 ve 2008 yılında meydana gelen artış, mevduattaki artışından fazladır. Bu durum personel başına mevduat tutarında meydana gelen azalmada etkilidir. Özellikle 2004, 2006, 2011, 2015 yıllarındaki artış dikkat çekmektedir. 2004, 2006 ve 2015 yılında mevduatın yüksek oranda artması, buna karşın personel sayısının ise az oranda artması, personel başlı mevduat verimliliğini artırmıştır. 2011 yılındaki verimlilik artışına ise mevduattaki artışa karşın personel sayısındaki azalma etkili olmuştur.

Bankaların işgücü verimliliğini gösteren personel başına kârlılık oranı verimlilikle doğru orantılıdır (Hallos ve Salamouris, 2004: 208). Personel başına net kâr 2003-2015 dönemi için Grafik 11'de gösterilmektedir. Şube ve personel başına toplam kredi ve mevduata ilişkin benzerlik personel başına net kâr değerleri ele alındığında da görülmektedir. Personel başına elde edilen kâr için de 2005, 2008, 2011 yılları dikkati çekmektedir. Mevduat bankaları grup toplamı için personel başına net kâr söz konusu yıllarda dikkat çekici ölçüde azalmıştır.

2003-2010 ve 2014-2015 döneminde personel başına en fazla net kâr elde eden banka grubu kamu bankaları iken diğer yıllarda özel bankalardır. Personel başına net kâr büyüklüğü açısından da ilgili yıllar için kamu bankalarını, 2004 ve 2005 yılında yabancı, diğer yıllarda ise özel bankalar izlemektedir. 2006 yılı ve sonrasında; yabancı bankaların personel başına kârı diğer banka gruplarının oldukça gerisindedir.

Kamu bankalarının personel başına net kârının artış hızı 2005 ve 2013 yıllarında önemli ölçüde azalmıştır. 2008, 2011 ve 2014 yılında kamu bankalarının personel sayısının artmasına karşın net kârının azalması sonucu, personel başına sağlanan mevduat değeri düşmüştür.

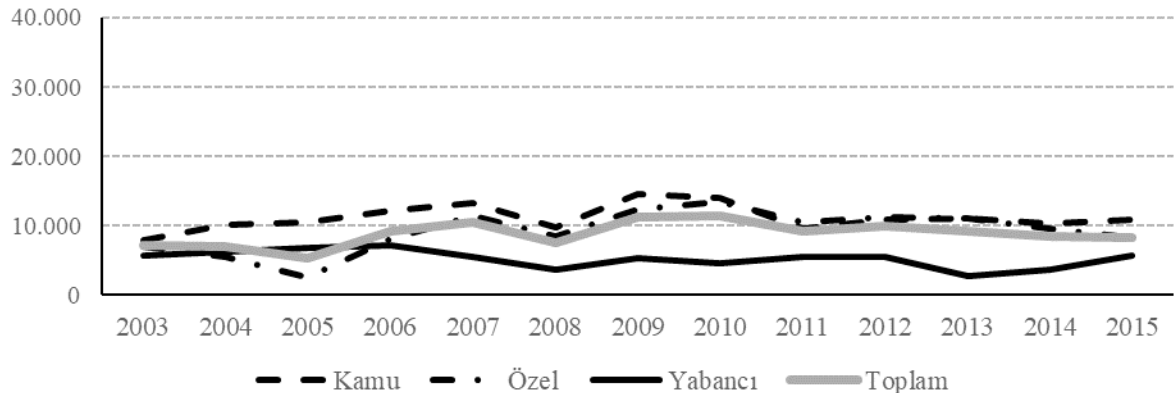
Kamu bankaları için personel başı net kâra ilişkin olumsuz durumun yaşandığı 2008 ve 2011 yıllarında özel ve yabancı bankalar için de benzer durum söz konusudur.

2004 ve 2005 yılında diğer gruplar için artış hızında yavaşlama söz konusu olmasına rağmen, özel bankaların personel başına net kârı yaklaşık % 21-55 oranında azalmıştır. Bu azalış net kârda meydana gelen azalış kaynaklıdır. 2004 ve 2005 yılında grup toplamı için söz konusu olan % 2 ve % 26'lık azalışta özel bankalar etkilidir.

Tablo 11: Personel Başına Mevduat Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	16,93	12,39	3,62	3,04	6,63	6,46	9,62	-8,87	0,93	8,59	-3,06	7,19
Ö	-3,61	22,17	10,62	-0,48	6,67	4,16	12,56	2,63	0,61	9,38	1,61	9,17
Y	45,08	2,16	15,00	-9,01	-5,44	5,38	7,11	24,20	-0,40	12,03	12,40	29,13
T	5,00	15,10	4,05	-2,86	4,43	5,76	10,64	2,67	0,42	8,76	1,88	9,74

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Grafik 11: Personel Başına Net Kâr

2006 yılında özel bankaların personel başına kârı % 230 artmış, sonuç olarak mevduat bankaları grup toplamı, şube başına net kâr performansında da olduğu gibi bu artıştan etkilenmiştir.

Özel bankaların personel başına net kârı 2008, 2011, 2014 ve 2015 yılında da azalmıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi bu sonuca, özel bankaların personel sayısındaki artışa karşılık net kârının azalmış olması neden olmuştur. Ancak bankaların mülkiyet yapısındaki değişiklik nedeniyle 2015 yılında özel bankaların personel sayısı da azalmıştır. Net kârdaki azalışın personel sayısındaki azalıştan fazla olması 2015 yılında personel başına net kârı azaltmıştır. 2013 yılında ise net artış performansının personel sayısının gerisinde olması da net kâr bakımından personel verimliliğinin azalmasına neden olmuştur.

Yabancı bankaların personel artışının % 143 olmasına karşın net kâr artışının % 160 olması personel başına elde ettiği net kârın 2006 yılında artmasına neden olmuştur. 2007 yılında ise yabancı bankaların net kârında meydana gelen artışın, personel sayısındaki artıştan daha az olması nedeniyle personel başına elde edilen net kâr azalmıştır. 2008, 2010 ve 2013 yıllarında ise net kâr azalışı nedeniyle yabancı bankaların personel başına net kârı azalmıştır. 2014 yılında

ise net kârındaki % 34 artış ve personel sayısındaki azalış nedeniyle yabancı bankaların personel başına net kârı artmıştır.

4.3. Mülkiyet Yapısına Göre Şube ve Personel Performansı İncelemesi

Bankaların performansları bankacılık sektörünün yapısından, makro ekonomik göstergelerden ve bankaların içsel değerlerinden etkilenebilmektedir. Bunun yanı sıra bankaların mülkiyetinin de performans etkilerinin olabileceği literatür ışığında somutlaştırılmıştır. Ancak gerek ele alınan ekonomilerin farklılığı gerekse aynı ekonomide ele alınan dönemin farklı olması, mülkiyetinin banka performansına etkileri hususunun ele alınmasını gerekli ve güncel kılmaktadır.

Çalışmada bu noktaya kadar oranlar vasıtasıyla mülkiyet yapısına göre banka gruplarının şube ve personel verimliliği incelenmiştir. Ayrıca mülkiyetine göre bankaların şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr değişkenleri bakımından aralarında fark olup olmadığının istatistiksel analiz yöntemi ile testi yapılabilir. Test için kullanılacak istatistiksel analiz yönteminin tespitinde ilk önce normallik varsayımının sınanması gerekmektedir. Bu sınama sonucunda normallik testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 12: Personel Başına Net Kâr Tutarında Değişim (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
K	28,32	3,62	15,44	8,72	-26,78	50,18	-3,29	-32,38	13,70	1,99	-5,90	4,90
Ö	-20,85	-55,16	229,73	40,96	-26,05	45,98	9,03	-22,63	8,00	-1,43	-13,90	-13,77
Y	9,93	7,56	7,10	-23,18	-34,03	44,93	-15,57	23,92	-2,83	-49,71	36,38	53,93
T	-2,35	-25,73	74,08	15,47	-27,59	48,07	1,61	-20,16	8,04	-7,36	-7,24	-3,23

K: Kamu, Ö: Özel, F: TMSF, Y: Yabancı, T: Toplam

Tablo 13: Normallik Testi Sonuçları

	Mülkiyet	Kolmogorov-Smirnov				Mülkiyet	Kolmogorov-Smirnov		
		Statistic	df	Sig.			Statistic	df	Sig.
Şube başına aktif	Kamu	,086	39	,200	Personel başına aktif	Kamu	,109	39	,200
	Özel	,145	150	,000		Özel	,130	150	,000
	Yabancı	,333	125	,000		Yabancı	,254	125	,000
Şube başına kredi	Kamu	,100	39	,200	Personel başına kredi	Kamu	,125	39	,130
	Özel	,131	150	,000		Özel	,147	150	,000
	Yabancı	,339	125	,000		Yabancı	,250	125	,000
Şube başına mevduat	Kamu	,106	39	,200	Personel başına mevduat	Kamu	,101	39	,200
	Özel	,139	150	,000		Özel	,131	150	,000
	Yabancı	,313	125	,000		Yabancı	,216	125	,000
Şube başına net kâr	Kamu	,076	39	,200	Personel başına net kâr	Kamu	,058	39	,200
	Özel	,158	150	,000		Özel	,151	150	,000
	Yabancı	,375	125	,000		Yabancı	,332	125	,000

Normallik testi için H_0 ve H_1 hipotez testleri aşağıdaki gibidir. Gözlem sayısı 29 ve daha büyük olduğunda Kolmogorov-Smirnov testi kullanılabilir. (Kalaycı, 2008: 10).

H_0 : Verilerin dağılımı normal dağılıma uyar.

H_1 : Verilerin dağılımı normal dağılıma uymaz.

Tablo 13'de görüldüğü gibi şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat, net kâr değişkenlerinin tamamında özel ve yabancı bankalar için anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile özel ve yabancı bankalar için şube başına kredi, mevduat ve net kâr değişkenleri normal dağılıma sahip değildir. Bu nedenle analize parametrik olmayan testler ile devam edilmelidir.

Mülkiyet yapısına göre bankaların, şube ve personel başına aktif, şube ve personel başına kredi, şube ve personel başına mevduat ile şube ve personel başına kâr değişkenleri bakımından aralarında fark olup olmadığının testinde Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır. Öncelikle Kruskal-Wallis testine ilişkin hipotezler her bir değişken (aktif / kredi / mevduat / net kâr) için ayrı ayrı kabul edilmek üzere şu şekilde yazılabilir.

H_{0s} : Bankaların mülkiyet yapıları itibariyle şube başına aktif/kredi/mevduat/net kârları arasında fark yoktur.

H_{1s} : Bankaların mülkiyet yapıları itibariyle şube başına aktif/kredi/mevduat/net kârları arasında fark vardır.

H_{0p} : Bankaların mülkiyet yapıları itibariyle personel başına aktif/kredi/mevduat/net kârları arasında fark yoktur.

H_{1p} : Bankaların mülkiyet yapıları itibariyle personel başına aktif/kredi/mevduat/net kârları arasında fark vardır.

Kruskal-Wallis testi ile ortaya konulan banka sıralaması Tablo 14'te, test sonuçları ise Tablo 15'te yer almaktadır.

Sonuçlara göre mülkiyet yapılarına göre bankaların ortalama sırası incelendiğinde hangisinin en yüksek genel dereceye sahip olduğu gözlenmektedir. Buna göre en yüksek şube başına aktif ve şube başına krediye yabancı bankalar sahip iken, en yüksek şube başına mevduat ve şube başına net kâr, kamu bankaları sahiptir. Değişkenlerin tamamında en düşük değere sahip olan banka grubu ise özel bankalardır.

Personel başına performans göstergeleri için inceleme yapıldığında değişkenlerin tamamında en yüksek değer kamu bankalarına aittir. Personel başına net kâr değeri en düşük olan bankalar yabancı bankalar iken diğer değişkenlerde en düşük değer özel bankalarda meydana gelmiştir.

Tablo 14: Banka Verimlilik Göstergelerine Bakımından Bankaların Sıralaması

	Mülkiyet	N	Sıra Ortalaması		Mülkiyet	N	Sıra Ortalaması
Şube başına aktif	Kamu	39	183,23	Personel başına aktif	Kamu	39	197,05
	Özel	150	125,87		Özel	150	133,19
	Yabancı	125	187,43		Yabancı	125	174,34
	Toplam	314			Toplam	314	
Şube başına kredi	Kamu	39	160,00	Personel başına kredi	Kamu	39	173,51
	Özel	150	133,17		Özel	150	143,13
	Yabancı	125	185,92		Yabancı	125	169,74
	Toplam	314			Toplam	314	
Şube başına mevduat	Kamu	39	210,31	Personel başına mevduat	Kamu	39	223,33
	Özel	150	132,14		Özel	150	139,88
	Yabancı	125	171,46		Yabancı	125	158,10
	Toplam	314			Toplam	314	
Şube başına net kâr	Kamu	39	224,26	Personel başına net kâr	Kamu	39	235,49
	Özel	150	145,77		Özel	150	151,55
	Yabancı	125	150,75		Yabancı	125	140,31
	Toplam	314			Toplam	314	

Tablo 15'te de görüldüğü gibi, anlamlılık düzeyi her üç değişkende de $0,000 < 0,05$ olduğu için H_0 reddedilir. Buna göre mülkiyet yapısı itibarıyla bankalar arasında şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr açısından farklılık olduğunu söylenebilir. Bu noktada hangi mülkiyet grupları arasında farklılık olduğunun tespitinde ikili karşılaştırma yapan parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U Testinden yararlanılmaktadır.

Mann-Whitney U testi yapılırken mülkiyet yapısına göre gruplar ikili olarak ele alınarak incelenmektedir. Burada 0,05 değeri, olası karşılaştırma sayısına bölü-

nerek sınama yapılmalıdır (Lorcu, 2015: 154). Çalışmada kamu-özel, kamu-yabancı ve özel-yabancı şeklinde üç karşılaştırma söz konusu olduğu için $0,05/3=0,016$ değeri ile sınama yapılacaktır.

Tablo 16'da yer alan test sonuçlarına göre kamusal sermayeli bankalar ile özel sermayeli bankalar arasında şube ve personel başına kredi bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak iki banka grubu arasında şube ve personel başına aktif, şube ve personel başına mevduat ve şube ve personel başına net kâr bakımından farklılık bulunmaktadır.

Tablo 15: Banka Mülkiyet Yapısı Değişkeni İçin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Şube Başına				Personel Başına			
	Aktif	Kredi	Mevduat	Net kâr	Aktif	Kredi	Mevduat	Net kâr
Chi-Square	34,930	23,054	27,852	24,282	22,458	7,243	26,162	33,903
df	2	2	2	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,000	,000	,000	,000	,000	,027	,000	,000

Tablo 16: Kamu ve Özel Bankalar İçin Mann-Whitney U Test Sonuçları

	M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p		M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
ŞBA	K	39	124,85	4869,00	1761	,000	PBA	K	39	127,21	4961,00	1669	,000
	Ö	150	87,24	13086,00				Ö	150	86,63	12994,00		
	T	189						T	189				
ŞBK	K	39	107,33	4186,00	2444	,114	PBK	K	39	108,77	4242,00	2388	,078
	Ö	150	91,79	13769,00				Ö	150	91,42	13713,00		
	T	189						T	189				
ŞBM	K	39	135,64	5290,00	1340	,000	PBM	K	39	136,74	5333,00	1297	,000
	Ö	150	84,43	12665,00				Ö	150	84,15	12622,00		
	T	189						T	189				
ŞBNK	K	39	135,33	5278,00	1352	,000	PBNK	K	39	137,56	5365,00	1265	,000
	Ö	150	84,51	12677,00				Ö	150	83,93	12590,00		
	T	189						T	189				

ŞBA: Şube başına aktif

ŞBK: Şube başına kredi

ŞBM: Şube başına mevduat

ŞBNK: Şube başına net kâr

PBA: Personel başına aktif

PBK: Personel başına kredi

PBM: Personel başına mevduat

PBNK: Personel başına net kâr

M: Mülkiyet

K: Kamu

Ö: Özel

T: Toplam

Kamusal ve yabancı sermayeli bankalar için şube ve personel başına performans göstergelerine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 17: Kamu ve Yabancı İçin Mann-Whitney U Test Sonuçları

	M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p		M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
ŞBA	K	39	78,38	3057,00	2277	,535	PBA	K	39	89,85	3504,00	2151	,268
	Y	125	83,78	10473,00				Y	125	80,21	10026,00		
	T	164						T	164				
ŞBK	K	39	72,67	2834,00	2054	,139	PBK	K	39	84,74	3305,00	2350	,735
	Y	125	85,57	10696,00				Y	125	81,80	10225,00		
	T	164						T	164				
ŞBM	K	39	94,67	3692,00	1963	,067	PBM	K	39	106,59	4157,00	1498	,000
	Y	125	78,70	9838,00				Y	125	74,98	9373,00		
	T	164						T	164				
ŞBNK	K	39	108,92	4248,00	1407	,000	PBNK	K	39	117,92	4599,00	1056	,000
	Y	125	74,26	9282,00				Y	125	71,45	8931,00		
	T	164						T	164				

ŞBA: Şube başına aktif

ŞBK: Şube başına kredi

ŞBM: Şube başına mevduat

ŞBNK: Şube başına net kâr

PBA: Personel başına aktif

PBK: Personel başına kredi

PBM: Personel başına mevduat

PBNK: Personel başına net kâr

M: Mülkiyet

K: Kamu

Y: Yabancı T: Toplam

Tablo 17'de yer alan sonuçlara göre kamu bankaları ile yabancı bankalar arasında şube ve personel başına aktif, şube ve personel başına kredi, şube başına mevduat bakımından anlamlı bir fark bulunmamakta, ancak personel başına mevduat ile şube ve personel başına net kâr açısından farklılık bulunmaktadır.

Son olarak Mann-Whitney U testi ile özel ve yabancı sermayeli bankalara ilişkin değişkenler arasında

farklılık sınaması yapıldığında sonuçlar Tablo 18'de görülmektedir.

Özel bankalar ile yabancı bankalar arasında şube ve personel başına aktif, şube ve personel başına kredi ve şube başına mevduat bakımından anlamlı bir farkın var olduğu, personel başına mevduat ile şube ve personel başına net kâr açısından farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 18: Özel ve Yabancı Bankalar İçin Mann-Whitney U Test Sonuçları

	M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p		M	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
ŞBA	Ö	150	114,13	17119,00	5794	,000	PBA	Ö	150	122,06	18309,00	6984	,000
	Y	125	166,65	20831,00				Y	125	157,13	19641,00		
	T	275						T	275				
ŞBK	Ö	150	116,87	17531,00	6206	,000	PBK	Ö	150	127,21	19082,00	7757	,014
	Y	125	163,35	20419,00				Y	125	150,94	18868,00		
	T	275						T	275				
ŞBM	Ö	150	123,21	18481,00	7156	,001	PBM	Ö	150	131,23	19685,00	8360	,122
	Y	125	155,75	19469,00				Y	125	146,12	18265,00		
	T	275						T	275				
ŞBNK	Ö	150	136,75	20513,00	9188	,776	PBNK	Ö	150	143,11	21467,00	8608	,243
	Y	125	139,50	17437,00				Y	125	131,86	16483,00		
	T	275						T	275				

ŞBA: Şube başına aktif

ŞBK: Şube başına kredi

ŞBM: Şube başına mevduat

ŞBNK: Şube başına net kâr

PBA: Personel başına aktif

PBK: Personel başına kredi

PBM: Personel başına mevduat

PBNK: Personel başına net kâr

M: Mülkiyet

Ö: Özel

Y: Yabancı T: Toplam

5. SONUÇ

Finansal serbestleşme süreci ve yabancı sermayeyi teşvik edici düzenlemeler Türk bankacılık sisteminin

uluslararasılaşmasına yol açmıştır. Türkiye'de yabancı sermaye hareketliliğinin sonucu olarak da yabancı sermayeli bankalar Türk bankacılık sektöründe

faaliyet göstermeye başlamıştır. Türk bankacılık sektöründe uygulanan Yeniden Yapılandırma Programı sonrasında meydana gelen olumlu yapı, sektörü yabancı sermaye için cazip duruma getirmiştir. Bu nedenle özellikle 2000'li yıllarda sektöre yabancı ilgisi artmıştır.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar, mülkiyet yapılarına göre kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar olarak sınıflandırılmaktadır. Söz konusu bankalar gösterdikleri faaliyetler sonucunda birbirinden farklı performans sergilemektedirler. Bankaların performanslarının bankacılık sektörünün yapısından, makro ekonomik göstergelerden, mülkiyet yapısından ve bankaların içsel değerlerinden etkilenebilmektedir. Bankacılık sektörü ele alındığında incelenen ekonomilerin farklılığı ve aynı ekonomide ele alınan dönemin farklılığının sonuçlara etkisi, mülkiyetinin banka performansına etkileri hususunun ele alınmasını gerekli ve güncel kılmaktadır.

Bankaların faaliyet sonuçları incelenirken; bankaların aktif kalitesi, kârlılık, gelir-gider yapısı v.b. ölçütlere dikkat edilebileceği gibi şubeleşme ve istihdam politikalarından da etkilenen şube ve personel bazlı göstergeler de ele alınabilir. Bu noktada ayrıca banka müşterilerinin algıları, tercihleri ve bankaların politikalarıyla bağlantılı olarak, mülkiyet yapısının bankaların finansal performanslarını etkilemesi söz konusu olabilir.

Çalışmada; Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının mülkiyet yapıları itibarıyla şube ve personel bazlı verimliliği incelenmiştir. İnceleme yapılırken şube oranları olarak şube başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr, personel oranları olarak da personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr değerleri ele alınmıştır. İnceleme dönemi olarak 2003-2015 dönemi ele alınmış, hesaplamalar Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden yararlanılarak yapılmıştır. Çalışma kapsamında ilk önce kamu, özel ve yabancı bankalar açısından şube ve personel oranlarına ilişkin bir durum değerlendirilmesi söz konusudur.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankası sayısı, bankaların mülkiyet yapılarına göre incelendiğinde, banka sayısı en fazla olan mevduat bankası grubunun 2003-2005 arasında özel bankalar iken 2006 ve sonrasında yabancı bankalar olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların toplam sayısı 2007 ve sonrasında ulusal bankalar toplamını

aşmıştır. Sadece Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ele alındığında ise 2015 ve sonrasında yabancı banka sayısının ulusal banka sayısından fazla olduğu söylenebilir.

Ele alınan dönemde en fazla şube sayısına özel bankalar sahiptir. Özel bankaları kamu bankaları izlemektedir. 2006, 2007 ve 2015 yılında yabancı bankaların şube sayısı bir önceki yıla göre çok artış göstermiştir.

Şube sayısına ilişkin yapılanlara benzer tespitler, banka gruplarının istihdam ettikleri personel sayısı için de söz konusudur. Ele alınan dönem itibarıyla en fazla personel özel bankalarda, takiben kamu bankalarında istihdam edilmiştir. 2015 yılında yabancı bankaların personel sayısı kamu bankalarından fazladır. Ancak yabancı banka sayısının ulusal banka sayısından fazla olduğu yıllarda dahi ulusal bankaların istihdam payları toplamı yabancı bankalardan fazladır.

Mülkiyet yapılarına göre banka gruplarının sahip oldukları aktif, kredi ve mevduatın mevduat bankaları toplamı içerisindeki payına bakıldığında, özel bankalar ele alınan dönem boyunca aktif, kredi ve mevduat grup payı en fazla olan mevduat bankası grubu iken, grup payı en az olan ise yabancı bankalardır.

Yabancı bankaların sundukları kredi payı 2006-2008 döneminde kamu bankalarına çok yakındır. Özellikle 2007 yılında yabancı bankalar kamu bankalarına yakın ölçüde kredi sunmaktadır. Ancak kredi grup payı sıralaması ile kıyaslandığında, kamu bankalarının sağladığı mevduatın payı dönem boyunca yabancı bankaların oldukça üzerindedir.

Grupların aktif, kredi ve mevduat payı olarak durumu açıklandığı gibi olsa da şube ve personel sayısı esas alınarak aktif, kredi ve mevduat bakımından incelenen durumları farklılık gösterebilmektedir.

Şube ve personel bazlı oranlar değerlendirildiğinde, incelenen yılların çoğunluğunda şube bazlı aktif ile şube ve personel bazlı kredi performansı özel bankalarda; personel bazlı aktif ve net kâr performansı ile şube ve personel bazlı mevduat performansı kamu bankalarında yüksektir. Şube başına net kâr değeri bakımından dönemde performans farklılıkları bulunmaktadır. Şube başına net kâr 2003-2009 dönemi ve 2015 yılında kamu, 2010-2014 döneminde ise özel bankalarda yüksektir. Yabancı bankaların şube ve personel bazlı performansları kamu ve özel bankalardan düşüktür. Aslında şube ve personel başına performans değerlerine bakıldığında, mülkiyet yapısına göre ban-

ka gruplarının şubeleşme ve istihdam politikalarının hem durum hem de değişim olarak herbir grubun kendi içinde paralel olduğu görülmektedir.

Performans değerlerinin ülke ekonomisinden etkilenmesinin bir göstergesi olarak, kriz dönemlerinde performans göstergelerindeki belirgin değişiklik dikkat çekmektedir. Ekonomik sorunların mevcut olduğu dönemlerde bankaların tasarruflar açısından şube verimliliği, yatırımlar açısından ise şube verimliliğinin artış hızı yavaşlamaktadır. Bu dönemde kamu bankalarının daha olumlu bir performans gösterdiği, yabancı bankaları ise aksi olduğu söylenebilir.

Tasarrufların daha çok kamu bankalarına yöneltilmesi bu konuda bir etkidir. Ayrıca konuya yatırım açısından bakıldığında yabancı ve özel bankaların bu

dönemlerde kredi sağlama konusunda kamu bankalarına kıyasla daha az ilerleme göstermesi, daha ihtiyatlı davranması söz konusudur.

Çalışmada ayrıca şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr değişkenleri bakımından mülkiyet yapısına göre mevduat bankalarının aralarında fark olup olmadığının Kruskal-Wallis Testi ile analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna mülkiyet yapısına göre bankalar arasında şube ve personel başına aktif, kredi, mevduat ve net kâr açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Hangi mülkiyet grupları arasında farklılık olduğunun tespitinde de Mann-Whitney U Testi ile ikili karşılaştırma yapılmış olup test sonuçları özet olarak Tablo 20'de verildiği gibidir.

Tablo 20: Mülkiyet Yapısına Göre Banka Gruplarının Performans Fark Sonuçları

	Kamu-Özel	Kamu-Yabancı	Özel-Yabancı
Şube başına aktif	Var	Yok	Var
Şube başına kredi	Yok	Yok	Var
Şube başına mevduat	Var	Yok	Var
Şube başına net kâr	Var	Var	Yok
Personel başına aktif	Var	Yok	Var
Personel başına kredi	Yok	Yok	Var
Personel başına mevduat	Var	Var	Yok
Personel başına net kâr	Var	Var	Yok

KAYNAKÇA

Akbulut, R. ve Albayrak, A. S. (2009) "Mevduat Bankalarında Performansın Mülkiyet Yapısına Göre Finansal Göstergelerle İncelenmesi", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 46 (530): 27-40.

Aktaş, H. ve Kargın, M. (2007) "Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (2): 31-45.

Alpugan, O. (1998) *İşletme Bilimine Giriş*, Trabzon, Per Yayınları.

Alpugan, O., Demir, M. H., Oktav, M. ve Üner, N. (1997) *İşletme Ekonomisi ve Yönetimi*, Yayın No: 538, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Arslan, E. ve Bora, A. (2016) "1990 – 2013 Yılları Arasında Özel Sermayeli Bankalar ile Yabancı Sermayeli Bankaların Faaliyetlerinin Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi", *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1): 9-32.

Ata, H. A. (2009) "Banka Yabancılaşmasının Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (4): 109-124.

Atan, M. (2003) "Türkiye Bankacılık Sektöründe Veri Zarflama Analizi ile Bilançoya Dayalı Mali Etkinlik ve Verimlilik Analizi", *Ekonomik Yaklaşım*, 14(48): 71-86.

Aydoğan, K. ve Çapoğlu, G. (1989) "Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik: Uluslararası Bir Karşılaştırma" Milli Produktivite Merkezi Yayınları, Yayın No: 397.

BDDK (2005), "Türk Bankacılık Sistemi 2005 İlk Yarı", Basın Toplantısı, İstanbul.

BDDK (2010) "Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler-Aralık 2009", Sayı 4, Ankara: BDDK.

Claessens, Stijn ve diğerleri (1998), "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?", *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 1918.

- Coşkun, M. N., Ardor, H. N., Çermikli, A. H., Eruygur, H. O., Öztürk, F., Tokatlıoğlu, İ., Aykaç, G. ve Dağlaroğlu, T. (2012) "Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi", TBB Yayını Yayın No: 280.
- Denizer, C. (2000) "Foreign Entry in Turkey's Banking Sector, 1980-87", *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 2462.
- Emir, M. (1999) "Türk Bankacılık Sektörünün Mülkiyet Yapısı ve Performansı: Ampirik Bir Çalışma", *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 14 (157), sayı eki: 13-31.
- Ekşi, İ. H., Taşdemir, A. ve Hacıevliyagil, N. (2016) "Mülkiyet Yapısının Finansal Oranlar Üzerindeki Etkisi: Mevduat Bankalarında Uygulama", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (1): 545-559.
- Halkos, G.E. ve Salamouris, D.S. (2004) "Efficiency Measurement of the Greek Commercial Banks With the Use of Financial Ratios: A Data Envelopment Analysis Approach", *Management Accounting Research*, 15(2): 201-224.
- İnan, E.A. (2000) "Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik", *Bankacılar Dergisi*, (34): 82-96.
- Kalaycı, Ş. (2008) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- Kılıç, S.B. (2006) "Türk Bankacılık Sistemi İçin Çok Kriterli Karar Alma Analizine Dayalı Bir Erken Uyarı Modelinin Tahmini", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 33(1): 117-154.
- Lorcu, F. (2015) *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Micco, A. ve diğerleri (2004), "Bank Ownership and Performance", *Inter-American Development Bank Working Paper*, No. 518.
- Naser V., A. (2014) "Financial Performance and Employee Efficiency: A Comparative Study of Indian Banks", *Indian Journal of Applied Research*, 4(5): 102-104.
- Önal, Y. B. ve Sevimeser, N. C. (2006) "Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 295-312.
- Paradi, J. C., Rouatt, S. ve Zhu, H. (2011) "Two-stage Evaluation of Bank Branch Efficiency Using Data Envelopment Analysis", *Omega the International Journal of Management Science*, 39(1): 99-109.
- Paradi, J. C. ve Zhu, H. (2013) "A Survey on Bank Branch Efficiency and Performance Research With Data Envelopment Analysis", *Omega The International Journal of Management Science*, 41(1): 61-79.
- Portela, M.C.A.S. ve Thanassoulis, E. (2007) "Comparative Efficiency Analysis of Portuguese Bank Branches", *European Journal of Operational Research*, 177(2): 1275-1288.
- TBB (2004), *Bankalarımız Kitabı 2003*, TBB, İstanbul.
- TBB (2005), *Bankalarımız Kitabı 2004*, TBB, İstanbul.
- TBB (2006), *Bankalarımız Kitabı 2005*, TBB, İstanbul.
- TBB (2008), *Bankalarımız Kitabı 2007*, TBB, İstanbul.
- TBB (2010), *Bankalarımız Kitabı 2009*, TBB, İstanbul.
- TBB (2016a) <http://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistik-raporlar/59> (07.02.2016)
- TBB (2016b) <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/tarihsel-bilgiler/68> (27.02.2016)
- Timor, M. ve Mimarbaşı, H. (2013) "Banka Şube Hizmet Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi ve TOPSIS Yöntemleri ile Karşılaştırılması", *İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, Yıl 24, Sayı 75: 13-35.
- Ural, M. (1999) "Bankacılık Sistemimizde Verimlilik", *Dokuz Eylül İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2): 147-157.
- Yayla, M., Kaya, Y. T. ve Ekmen, İ. (2005) "Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye", *BDDK Çalışma Raporları No: 2005/6*.